

PŘÍNOS DENDROCHRONOLOGIE PRO POZNÁNÍ STAVEBNÍCH PAMÁTEK MĚSTA TELČE

JIŘÍ BLÁHA – TOMÁŠ KYNCL

Exaktní metoda dendrochronologického datování dřeva zabudovaného v historických stavbách umožnila v posledních patnácti letech významně rozšířit a prohloubit naše vědomosti o stavebním vývoji nemovitých památek a jejich souborů. Díky stále se zvyšujícímu množství datovaných objektů a jejich částí se zpřesňují i regionální standardní chronologie, což v některých oblastech umožňuje úspěšně vyhodnocovat i vzorky s menším počtem letokruhů (cca 25 až 30), tedy takové, jaké by jinak nebylo možné datovat. Možnosti aplikace dendrochronologické metody se tím neomezují jen na masivní konstrukční prvky, jakými jsou stropní trámy, dřevěné sloupy a krovové vazby, ale můžeme se je pokusit aplikovat i na další, subtilnější součásti dřevěné výbavy staveb (např. záklopová prkna stropů, podlahy, dveřní zárubně a křídla, schodiště, šindele, střešní latě, lešňové kůly aj.) nebo dokonce na dřevěné fragmenty pocházející z archeologických výkopů.

Podívejme se nyní, jak vypadá situace v jihomoravské Telči,¹⁾ která u nás patří k místům s vůbec nejqualitnějšími lokálními datovacími chronologiemi pro jedlí a smrk, tedy pro hlavní druhy dřeva používaného zde v minulosti ke stavebním účelům.

Zahrneme-li do přehledu i kostel sv. Vojtěcha,²⁾ bylo v Telči doposud dendrochronologicky datováno 120 různých historických dřevěných konstrukcí nebo jejich časo-

Obr. 1: Telč (okres Jihlava), pohled na město z ochozu věže kostela sv. Jakuba směrem k východu (foto J. Bláha, 2003).

vě odlišených úprav a oprav celkem z více než 60 různých stavebních objektů.³⁾ Z naprosté většiny se jedná o historické krovy, objevují se tu ale také vzorky ze stropních konstrukcí – ve dvou případech dokonce včetně záklopotvých prken dále z dřevěného schodiště ve věži kostela sv. Jakuba a dokonce dva fragmenty roubených stěn vestavěných do zděných domů. Důvodem toho, že tak výrazně převládají krovové konstrukce, je na jedné straně cílený tematický zájem autorů, podpořený v minulosti několika grantovými výzkumnými úkoly, ale také to, že krovy jsou nejlépe při-

1) Město s cca 6 tis. obyvateli leží v jižní části kraje Vysočina poblíž historické zemské hranice mezi Čechami a Moravou v nadmořské výšce 500–520 m. Jde o významnou kulturněhistorickou lokalitu, zařazenou na seznam světového kulturního dědictví UNESCO. Nachází se zde jedna národní kulturní památka (areál telčského zámku), více než 140 nemovitých kulturních památek a dvě území s plošnou ochranou: městská památková rezervace Telč a městská památková zóna Telč – Staré Město.

2) Kostelík stojí při cestě na Jihlavu, již na katastru obce Studnice, která je dnes jako jediná z okolních vsí přidružená k Telči a po stránce míst-

ní správy tvoří vlastně pátou místní část města. Podrobný rozbor krovů kostela včetně srovnání s obdobnými typy konstrukcí v okolí přinesl článek J. Bláha – J. Hrdlička, Kostel sv. Vojtěcha poblíž Studnice u Telče (k podobě pozdně středověkých krovů na českomoravském pomezí), Průzkumy památek V, 2, 1998, s. 99–115.

3) Veškerá dendrochronologická datování zpracoval ing. Tomáš Kyncl z Brna, zpočátku ve spolupráci se svým otcem ing. Josefem Kynclem. Aktuální přehled datovaných objektů je k dispozici na www.dendrochronologie.cz.

Obr. 2: Telč, Vnitřní Město, dům čp. I/56. Detail dřevěného stropu s překládaným deskovým záklopem (1661+ d) nad nejvyšším podlažím dvorního dílu domu (foto J. Bláha, 2008).

Obr. 3: Telč, Vnitřní Město, dům čp. I/16. Detail stropu z druhotně použitých trámů nad zadní částí průjezdu do dvora (1607/08 d) (foto J. Bláha, 2008).

stupné pro odběry vzorků⁴⁾ a současně oplývají dostatkem dřeva s dochovanou podkorní vrstvou, která umožňuje přesně stanovit rok, někdy dokonce i sezónu těžby.⁵⁾

Sestavování regionálních standardních chronologií je zvláště důležité v oblastech se specifickými stanovištními podmínkami, nebo netypickým druhovým složením stavebně využívaných dřevin. Oblast Telčska svými přírodními podmínkami zapadá do obvyklé situace typické pro celou oblast Českomoravské vysočiny. Potřeba sestavení specifických lokálních standardů tu proto není tak důležitá jako v jiných oblastech Čech a Moravy (jako je např. Bolešlavsko, nebo některé horské oblasti). Další doplňování lokálního standardu proto bude dále směřovat pouze na nejstarší, velmi málo proložené části dosud vytvořených standardních chronologií.

MĚSTO

Ponecháme-li stranou krovové konstrukce, o kterých bude pojednáno v následujících kapitolách uspořádaných podle druhů staveb, zjišťujeme, že nejstarším nalezeným a současně úspěšně datovaným dřevěným prvkem je část stropu někdejší suterénní dvorní komory v domě čp. 31/I na náměstí Zachariáše z Hradce. Strop zhotovený z mohutných hraněných jedlových trámů byl bohužel kompletně odstraněn během přestavby domu na konci 90. let 20. století. Zjištěné datum (1388/89 d) odpovídá již nejméně druhé stavební úpravě dvorní komory.⁶⁾ To je poměrně významné zjištění, protože před požár, který postihl město

v roce 1386,⁷⁾ jsme zatím schopni spolehlivě časově zařadit jen velmi málo z dosud stojících staveb.⁸⁾

Telčské domy bohužel zcela postrádají náročně vyřezávané stropní trámy z doby přelomu pozdního středověku a renesance, jak je známe například z Českého Krumlova, Jihlavy nebo dalších městských památkových rezervací. Objevují se tu pouze standardní stropní konstrukce s překládaným deskovým záklopem, jejichž trámy a spodní prkna záklopu mají okosené hrany s jednoduchými výběhy na koncích. Časové rozmezí běžného používání konstrukcí tohoto typu je značně široké (16.–19. stol.) a přesné dendrochronologické datování za normálních podmínek dosti obtížné. Důvodem je především to, že hrany trámů obrácené do interiéru, a tedy přístupné pro odběr vzorků, jsou okosené a zbylé krátké úseky mezi výběhem okosení a zdí zase zpravidla ostře hraněné, tedy v obou případech bez dochované podkorní vrstvy. Oblina posledního podkorního letokruhu se ale často objevuje při některé z horních hran stropních trámů, a tak pokud byl strop při přestavbě domu alespoň částečně rozebrán, bylo možné odběry provést. Podkorní oblina mají většinou na své horní straně i desky vrchní záklopuvé vrstvy, a to i přesto, že neposkytují tak dlouhé letokruhové řady jako trámy. Dají se tam, kde je záklop současný s trámy, použít k získání chybějícího krajního úseku letokruhové řady. Takovýmto způsobem bylo při stavebních úpravách určeno stáří stropů i v několika telčských domech, např. v čp. 13/I – přední část přízemí (1716/17 d); čp. 16/I – zadní část patro (1822/23 d); čp. 56/I zadní část

4) Ze zadržných roubených stěn, ale i z většiny trámových stropů lze vhodné vzorky získat pouze při stavebních úpravách, kdy bývají tyto konstrukce obnaženy.

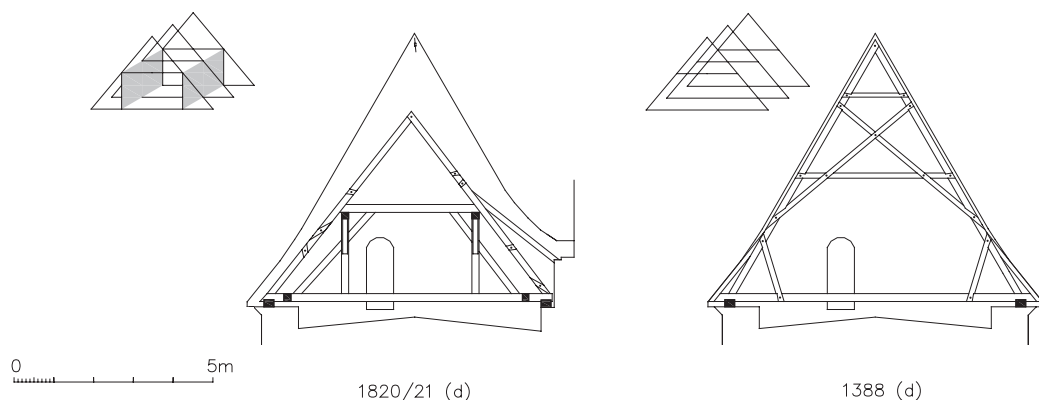
5) V případě obvyklejší zimní těžby je podkorní letokruh zcela vytvořený, tzn. obsahuje časné i pozdní dřevo. Časné dřevo se vytváří na začátku vegetační sezóny a v případě jehličnatých dřevin je tvořeno velkými tenkostěnnými cévicemi. Pozdní dřevo se začíná vytvářet v období od konce července a je charakterizováno malými a tenkostěnnými cévicemi. V případech, kdy bylo dřevo káceno v letním období, je podkorní letokruh tvořen pouze časným dřevem. Letní těžba je málo častá a obvykle může souviset s náhlou potřebou stavebního dřeva (například po požárech).

6) K založení města, resp. k vyměření nálevkovitého náměstí v prostoru mezi starším hradem pánů z Hradce na západě a opevněným areálem

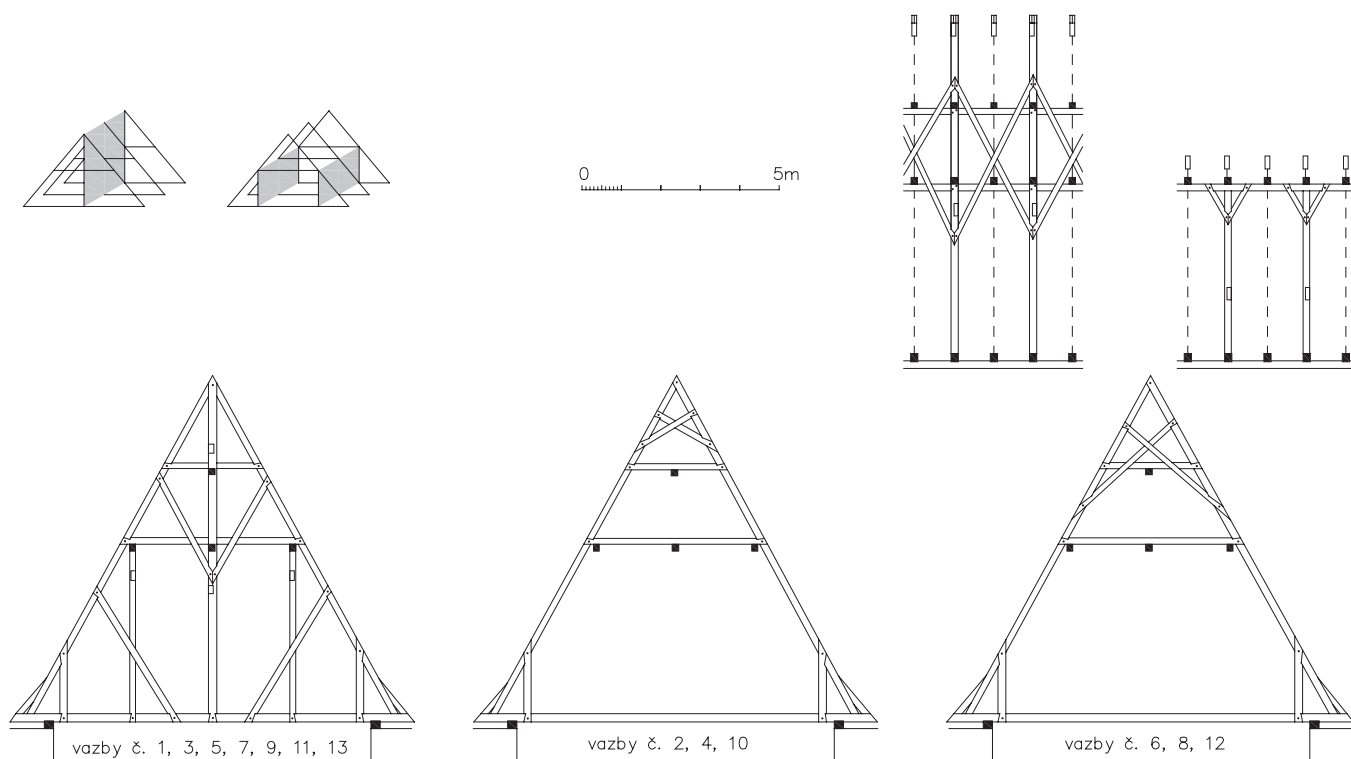
zeměpanského dvorce s věží sv. Ducha na východě, došlo podle nejnovějších poznatků a kritického rozboru archivních pramenů v 50. letech 14. století (J. Bláha – M. Drdák – J. Hrdlička – R. Šimůnek – O. Zdražil, Telč – historický atlas měst České republiky, svazek č. 10. Praha 2001).

7) Požár se údajně rozšířil ze sladovny (snad stojící v místě pozdějšího zámeckého pivovaru nebo sousedního lihovaru, tj. na západním okraji města za kostelem sv. Jakuba) přes kostel na celkem 27 měšťanských domů (V. Kratinová – B. Samek – M. Stehlík, Telč – historické město jižní Moravy. Praha 1992, s. 39). Nelze tedy vyloučit ani poškození domu čp. 31 ohněm a jeho následnou znovuvstavbu.

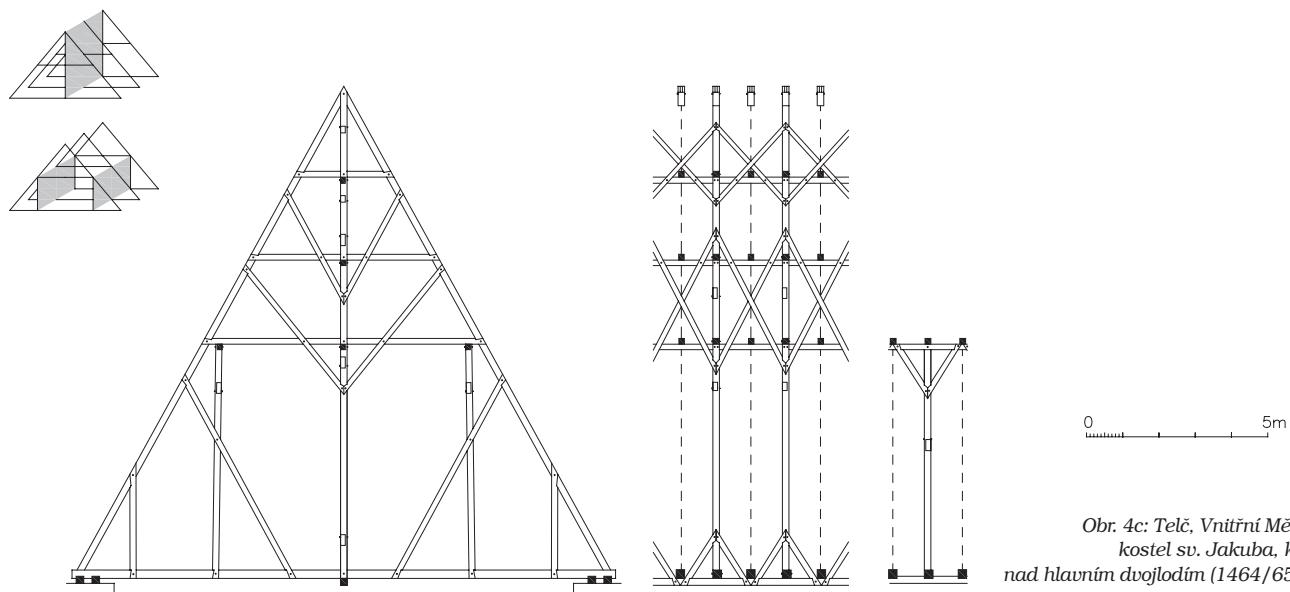
8) Vlastně jde pouze o hranolovou věž kostela sv. Ducha opatřenou sdruženými pozdně románskými okénky s kamennými sloupky, které mají akantové a palmetové hlavice a bývají na základě slohové kritiky obvykle kladeny do první poloviny 13. století (D. Novotná, Věž kostela sv. Ducha v Telči, Průzkumy památek VI, 1, 1999, s. 60–67).

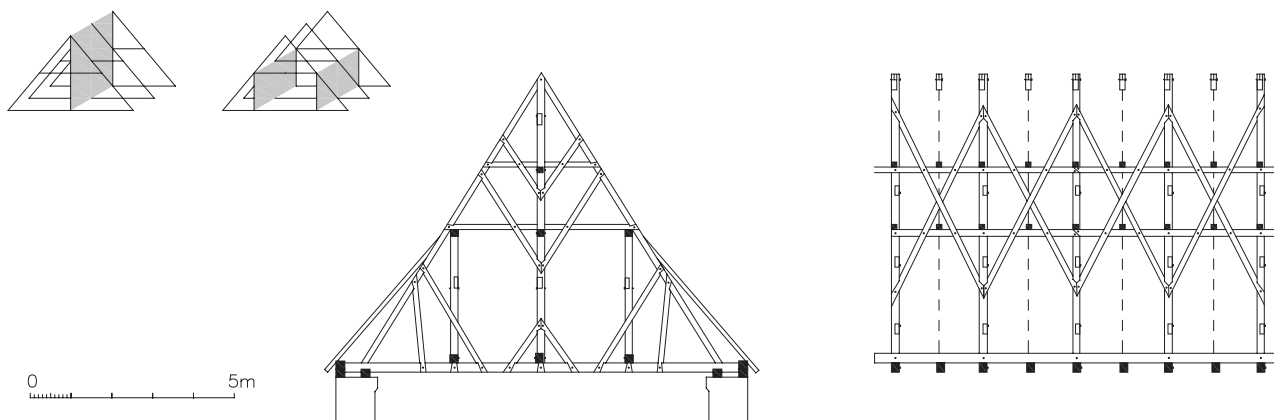
Obr. 4a: Telč, Staré Město, kostel Matky Boží, současný krov nad presbytářem (1820/21 d), rekonstrukce středověké podoby krovu (1388 d);

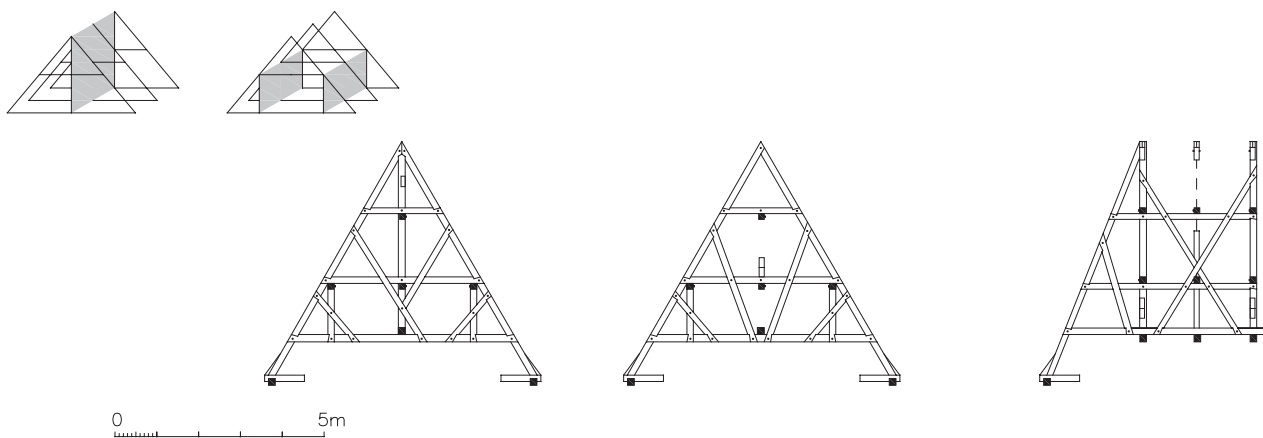
Obr. 4b: Bělá u Dačic, kostel sv. Jana Křtitele, krov nad lodí (1456/57 d);

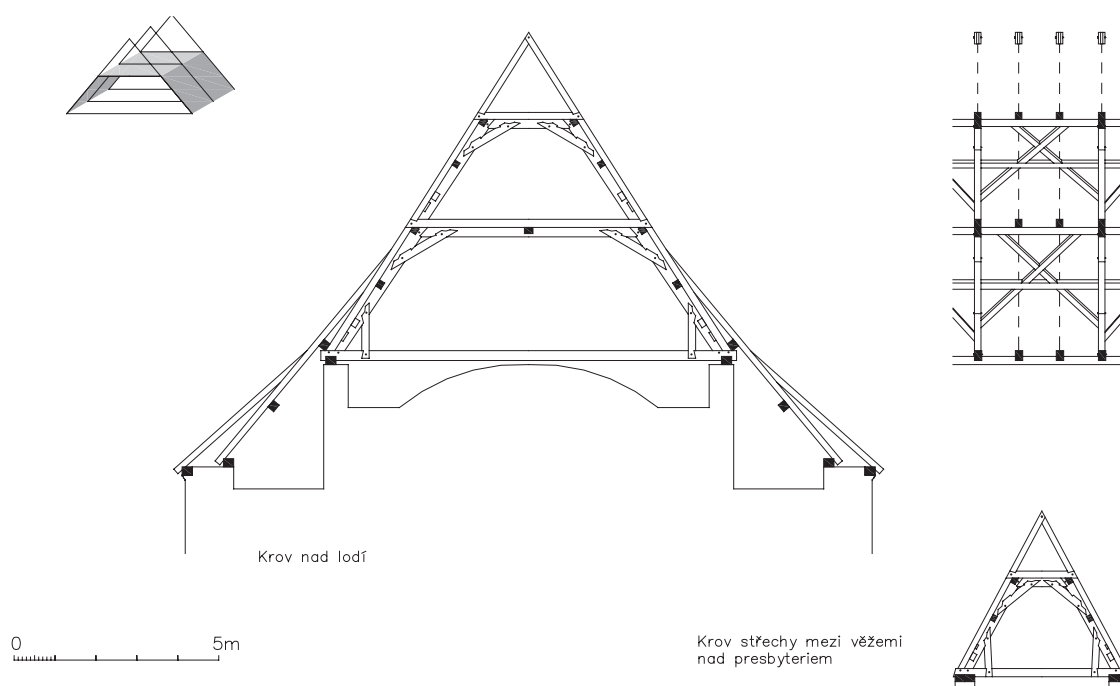
Obr. 4c: Telč, Vnitřní Město, kostel sv. Jakuba, krov nad hlavním dvojloďím (1464/65 d).

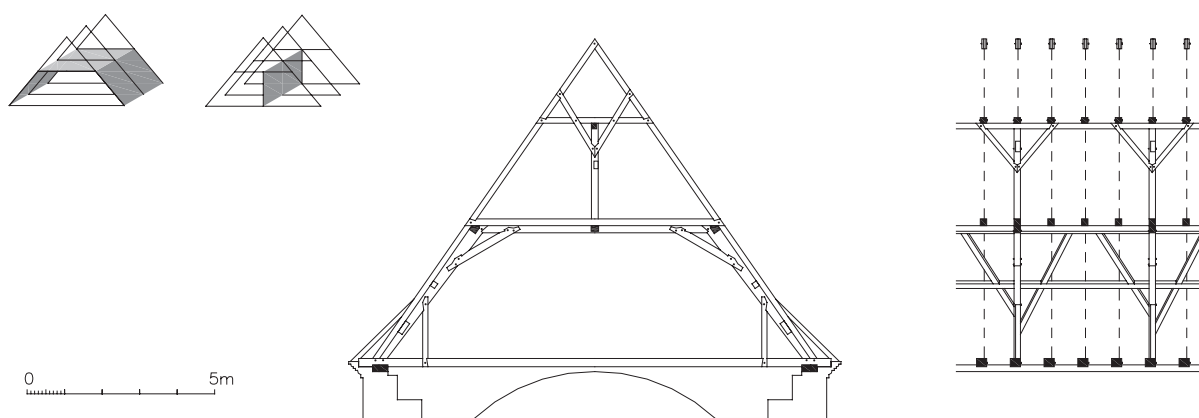
Obr. 4d: Telč, Studnice, kostel sv. Vojtěcha, krov nad lodí (1516/17 d);

Obr. 4e: Telč, Studnice, kostel sv. Vojtěcha, krov nad presbytářem (1516/17 d);

Obr. 4f: Telč, Vnitřní Město, kostel Jména Ježíš, krov nad lodí a mezi věžemi nad presbyteriem (1663/64 d);

Obr 4g: Telč, Podolí, kostel sv. Anny, krov nad lodí a presbyteriem (1695/96 d).

patro (1661+ d.).⁹⁾ Posledně uvedený barokní strop patří k těm nejlépe zachovaným a současně ukazuje ve zdejších podmínkách nejnáročnější míru ozdobné úpravy trámů, která má podobu úzkých mělkých drážek jdoucích po celé viditelné délce trámu (obr. 2).

Starší stavební tradici odpovídá výskyt mohutných stropních trámů nad přízemními či suterénními dvorními komorami. S výjimkou již zmíněného stropu domu čp. 31/I se nám však nepodařilo zjistit žádný další materiál středověkého stáří. Po požáru jihozápadní části města (od masných krámů ke sv. Jakubu) v roce 1530 následovala renesanční přestavba města, pro kterou bylo typické používání cihelných klenebních konstrukcí v dřívě nebývalém rozsahu. Žádné dřevěné stropy pocházející z této doby zatím nebyly potvrzeny. Velmi archaicky působí strop suterénní dvorní komory v domě čp. 57, který byl datován do roku (1678/79 d). Podobně pozoruhodné srubové konstrukce stěn v domech čp. 20/I (r. 1653/54 d) s povalovým stropem datovaným 1655/56 (d) a čp. 26/I (r. 1655/56 d) jsou až výsledkem obnovy jižního, tzv. Malého loubí po dalším z požárů, k němuž v části jižně od kostela sv. Ducha došlo v roce 1655. Do této skupiny patří i strop z mohutných trámů nad úzkou zadní částí průjezdu v polozapuštěném přízemí domu čp. 16/I (obr. 3). Dendrochronologickým datováním bylo u těchto trámů sice zjištěno ještě renesanční stáří (1607/08 d), jde však evidentně o druhotně přeskládaný materiál, který byl původně stropem nějaké podstatně větší místnosti.¹⁰⁾

KOSTELY

Sakrální stavby obecně patří k památkám, na nichž lze velmi zřetelně sledovat postupný vývoj konstrukčního stavitelství v průběhu historie. Především jejich klenební a krovové konstrukce často sahají až na hranice technických

možností své doby. Z hlediska dendrochronologie jsou krovy kostelů obvykle nejbohatším zdrojem materiálu vhodného k odběrům vzorků. V našich geografických podmínkách jde navíc většinou o uzavřené půdní prostory, odkud je ke konstrukcím snadný přístup.

Přímo v Telči byly zatím dendrochronologickému průzkumu podrobeny celkem čtyři kostely, pátým je již zmíněný kostelík sv. Vojtěcha ve Studnicích. Velmi významným a v regionu českomoravského pomezí dosud ojedinělým přímým dokladem podoby krovové konstrukce z období vrcholného středověku je nevelký soubor celkem 5 druhotně použitých prvků, které byly lokalizovány v krovu nad presbytářem kostela Panny Marie (Matky Boží) v Telči – Starém Městě. Tyto staré trámy byly dendrochronologicky datovány do roku 1388 (d).¹¹⁾ Dnešní krov presbytáře pochází až z roku 1820/21 (d) a má pro tuto dobu charakteristickou dvojitou stojatou stolicí podélného vázání. Z otisku staré střechy, který se dochoval na východní straně zděného štítu, a z rozboru prázdných dlabů po jednostranně rybinovitých přeplátováních na trámech starého krovu mohla být provedena velmi přesná rekonstrukce vzhledu příčné vazby původního krovu (obr. 4a). Ten ještě neměl rozvinuté podélné vázání, jednotlivé příčné vazby se skládaly z křížem vyztužených krokví, hambalků ve dvou různých výškových úrovních, šikmých patních vzpěr krokví a nepříliš dlouhých námetků. Šlo tedy o konstrukci velmi přesně zapadající do našich představ o podobě středoevropských krovů ve 14. století tak, jak je známe z řady příkladů dochovaných u nás i v zahraničí.¹²⁾

Nejvýznamnější historické krovy v Telči je možné spatřit ve farním kostele sv. Jakuba. Konstrukce nad presbyteriem 1462/63 (d) i nad halovým dvojloďím (obr. 4c), 1464/65 (d) vznikly brzy po sobě. Spolu s o něco menší vazbou obdobného typu a provedení bylo dobově „obdobného

9) Znaménko „+“ ukazuje, že nebyl spolehlivě zachycen poslední podkorní letokruh.

10) Jeden z datovaných prvků má pohledově upravené okosení, zřejmě šlo o část průvlaku osazeného pod stropními trámy. Nabízí se tu vysvětlení, že po roce 1655 nebo až ve 20. letech 19. století (viz datace místnosti nad průjezdem uvedená o odstavec výše) mohly být z (požárem) částečně poškozeného renesančního stropu z vyšších podlaží domu vyřezány neporušené části a použity pro zakrytí průjezdu. Jisté je, že původní strop renesančního stáří byl velmi jednoduchý – vyjma hlavního průvlaku stropní trámy nemají okosené hrany.

11) Nejstarší průkazná zpráva o staroměstském kostele pochází z roku 1387, jak uvádí po zevrubné revizi dosud známých písemných pramenů R. Šimůnek v (J. Bláha – M. Drdác – J. Hrdlička – R. Šimůnek – O. Zdražil, Telč – historický atlas měst České republiky, svazek č. 10. Praha 2001). Jediný letopočet bez obvyklého lomítka znamená u dendrochronologického datování kácení v letním období.

12) Výčet více než 80 již dříve publikovaných významných evropských krovů s křížem vyztuženými příčnými vazbami bez rozvinutého podélného vázání uvádí například B. Fischer-Kohnert, Das mittelalterliche Dach als Quelle zur Bau- und Kunstgeschichte. Petersberg 1999 na s. 41. Většina uvedených krovů pochází ze 14. století.

Obr. 5: Telč, kostel sv. Jakuba, krov nad hlavním dvojlodím (1464/65 d): a – pohled na hřebenovou stolicí podélného vázání; b – pohled na boční stolicí podélného vázání (foto J. Bláha 2008).

provedení“ nad lodí kostela sv. Jana Křtitele v Bílkově u Dačic (obr. 4b, 1456/57 d) jde o nejstarší dochované pozdně středověké krovy z oblasti Telčska a Slavonicka. Z konstrukčně typologického hlediska se jedná o kroevní krovy s hambalky a s rozvinutým podélným vázáním hřebenovou rámovou stolicí (obr. 5a) a bočními stojatými stolicemi (obr. 5b). Střeška je v obou uvedených případech velmi strmá a vysoká, úhel sevřený krokviemi a vazným trámem dosahuje 61° , což znamená, že výška celé konstrukce je přibližně rovná rozpětí krovu neboli vzdálenosti mezi vnitřními stranami pozednic.¹³⁾ Mezi další charakteristické znaky použité konstrukce patří to, že všechny její jednotlivé prv-

ky mají přibližně stejné profily a že všechny spoje šikmých prvků jsou provedeny jako jednostranně rybinovitá přeplátování zajištěná dřevěným hřebem.

Nejstarší velký kostelní krov tohoto typu u nás známe z kostela sv. Víta v Českém Krumlově, kde se nad presbyteriem (1406/07 d) a zejména nad halovým trojlodím (1407/08 d) dochovaly vyspělé podélně vázané konstrukce, jejichž prostorové uspořádání bylo později zřejmě vzorem i pro krovy kostelů v oblasti českomoravského pomezí. Z období let cca 1450–1550, kdy krovy tohoto typu u větších staveb sakrálních i světských zcela převládaly, se jich v oblasti českomoravského pomezí do dnešní doby zachovalo pouze několik desítek.

Určitou zajímavostí krovu nad lodí telčského farního kostela je to, že po necelých třech stech letech od jeho vzniku, tedy v polovině 18. století (1740/41 d), byly vyměněny všechny vazné trámy (každý o úctyhodné délce 15 m), a to postupně tak, že přitom celý krov zůstal stát. Tento zákrok je jistě obdivuhodný, nicméně nebyl v dřívějších dobách nijak ojedinělý. Podobný zásah prováděl vedle krovu nad lodí kostela sv. Vojtěcha u telčských Studnic, o kterém bude pojednáno dále, také například další z významných pozdně středověkých krovů zdejšího regionu, který se nachází nad lodí kostela svatého Linharta v Lidéřovicích u Dačic (1485/86 d, výměna vazných trámů 1664/65 d). U vazných trámů, které mají na obou koncích poškozená zhlaví, byla výměna celého prvku z hlediska statiky krovu pochopitelně tím

nejlepším řešením. Je třeba si uvědomit, že se středověké krovy kompletovaly ještě před zaklenutím prostoru pod nimi. Mělo to tu výhodu, že v okamžiku, kdy se hotové klební pasy začaly opírat do obvodových stěn, byla již koruna zdi poměrně rovnoměrně zatížena velmi těžkou a relativně tuhou konstrukcí krovu. Krovy jsou proto původně většinou navrženy tak, aby se jejich vazné trámy obešly bez vnitřní podpory, a to i v případech, kdy členění zastřešovaného prostoru mezilodními pilíři toto podepření umožňovalo.

13) Při sklonu krokví větším než 60° už není při posuzování konstrukce třeba uvažovat s nahodilým zatížením od sněhu. O to významnější ale může být působení větru.

I u kostela sv. Jakuba v Telči byl krov uprostřed podepřen teprve dodatečně, a to průvlakem osazeným na sloupky opřené o hlavy pilířů dvojloží. Schéma krovu (obr. 4c) ukazuje původní pozdně středověkou situaci, kdy byl podélný průvlak uložený pod středy vazných trámů vyvěšen prostřednictvím krátkých patních pásků do věšákových sloupků.¹⁴⁾

Krovům kostela sv. Vojtěcha (loď i presbytář shodně 1516/17 d, výměna vazných trámů nad lodí 1662/63 d), který leží na rozhraní katastrů Telče a vsi Studnice, byl na stránkách Průzkumů památek už dříve věnován samostatný poměrně obsáhlý příspěvek.¹⁵⁾ Z obr. 4d je zřejmé, že krov nad lodí je zmenšenou obdobou konstrukce použité u kostela sv. Jakuba v Telči.

Na počátku 16. století se již tento typ krovu stal u nás natolik běžným, že byl v přesně „naučené“ podobě používán i u méně významných staveb drobného měřítka, a to často ve značně naddimenzovaném provedení, jak ukazuje příklad krovu nad presbytářem sv. Vojtěcha (obr. 4e).

Jezuitský kostel Jména Ježíš v Telči byl postaven v letech 1662–67. Tomu odpovídá i dendrochronologické datování krovu (1663/64 d). Střecha má stále dosti strmý sklon (57°), ale konstrukční řešení krovu je od středověké vazby kostela sv. Jakuba naprosto odlišné (obr. 4f). V principu jde stále o krokvní krov s hambalky, jeho podélné vázání má však podobu ležaté, tedy prostorově rozvinuté a samonosné stolice, resp. dvou takovýchto stolic umístěných ve dvou různých výškových úrovních nad sebou. Příčné pásy stolic mají dekorativně upravené, konkávně probrané kryté plátové spoje, které jsou typické pro pokročilé, avšak ještě ne zcela vyspělé ležaté stolice raně barokního období.¹⁶⁾ Takto vypadá hlavní konstrukce krovu uložená na pozednicích, které spočívají na podélných zdech oddělujících sálový prostor lodi od bočních kaplí. Střecha na obou stranách plynule pokračuje ještě téměř o 3 m níže a je nesená dlouhými námětky navazujícími na krokve hlavní konstrukce. Okapovou hranu střechy tvoří ještě jedny, o něco

Obr. 6: Telč, pohled na střechy zámku z ochozu věže kostela sv. Jakuba (foto J. Bláha, 2003).

kratší námětky. Díky této úpravě působí střecha navenek monumentálním dojmem, ačkoli je rozpětí vazných trámů hlavního krovu pouhých 9,5 m, tedy dokonce ještě méně než u drobného hřbitovního kostela sv. Anny v Telči na Podolí, kde se velmi podobná konstrukce dokonce včetně detailů na spojích pásků objevuje o třicet let později (1695/96 d).¹⁷⁾ V tomto případě je krov hambalkové soustavy podélně vázaný ležatou stolicí doplněn ještě jednoduchou stojatou stolicí umístěnou ve druhé výškové úrovni, tedy nad prvními hambalky. Rozpětí krovu je 11 m. Sklon krokví 55° dává šindelové střeše kostela stále ještě velmi strmý obrys (obr. 4g).

ZÁMEK

Střechy telčského zámku jsou pozoruhodné hned z několika důvodů. Zatímco renesanční architektonické formy i detaily výzdoby zděných částí stavby vycházejí z předloh importovaných ze severoitalského prostředí, tvary střech (především strmé sklony krokví) odpovídají drsným klimatickým podmínkám podhůří Českomoravské vrchoviny, a jejich konstrukční předlohy bude tedy třeba hledat spíše v západoevropském, resp. německém prostředí. Unikátní soubor dochovaných historických krovů ukazuje, jak vypadalo v jednotlivých časových obdobích špičkové tesařské řemeslo. Bohužel zatím neznáme žádná konkrétní jména tesařů, která bychom si dokázali spojit se vznikem jednotlivých zkoumaných konstrukcí. Jedinou, ovšem pouze nepřímou indicií je zmínka v účtech jindřichohradeckého zámku z 3. června 1587, kde v té době údajně dokonce pod dohledem stavitele Maggiho dva telčští tesaři Mikuláš a Vincent (Vincík) pracovali na krovech nad tzv. zelenými světnicemi.¹⁸⁾

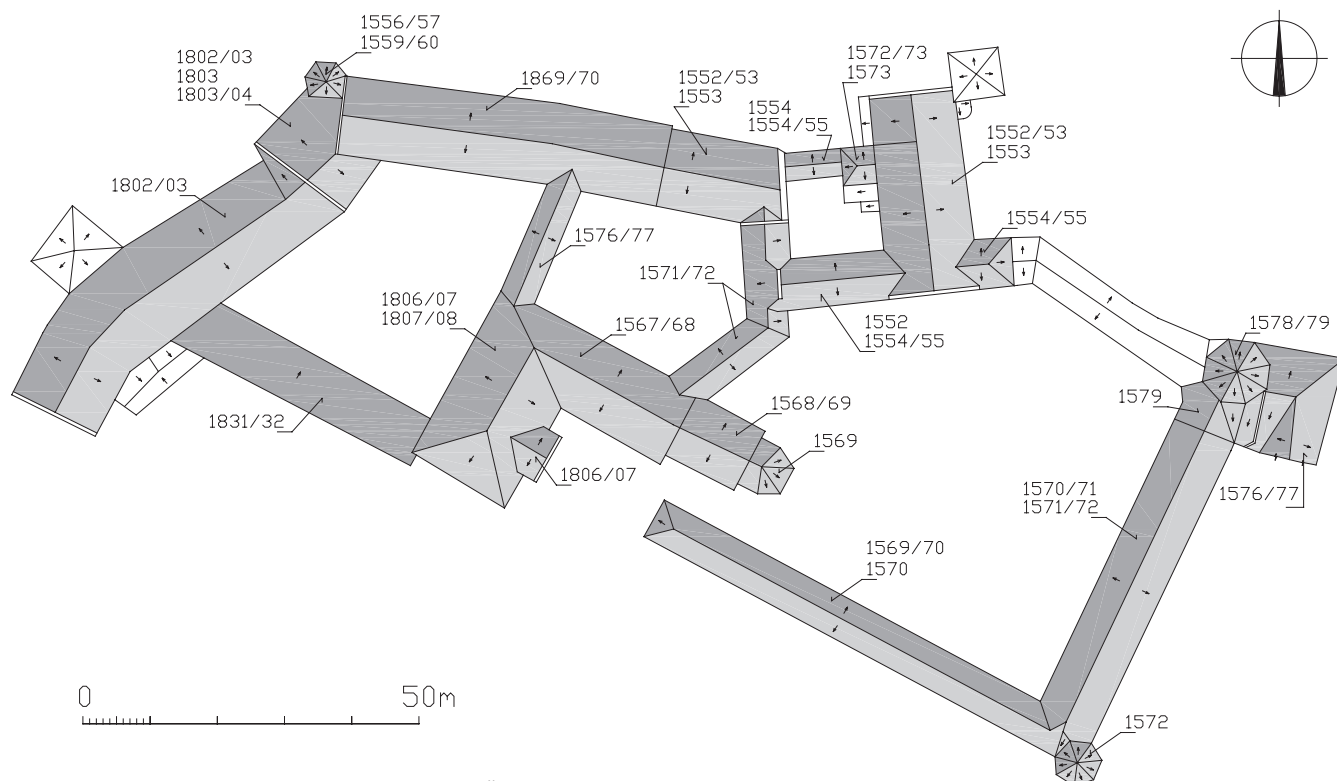
14) Právě rozbor působení těchto prvků (něm. *die Hängesäule*, ang. *king-post* nebo *king-strut*, fr. *poignon*) v rámci celku je velmi důležitý pro pochopení funkční skladby celé konstrukce. Je zřejmé, že sloupky středověkého hřebenového rámu i obou postranních stolic podélného vázání měly důležitou úlohu při stavbě krovu. Díky nim bylo možné v krovu postupně kompletovat dílčí výškově odstupňované celky, které byly samy o sobě dostatečně stabilní, aby umožnily jinak obtížnou manipulaci s dlouhými krokvemi. Teprve po osazení krokví a doplnění všech ztužujících vzpěr v příčném i podélném směru začala konstrukce krovu působit jako dostatečně tuhá prostorová prutová soustava a sloupky mohly být aktivovány i ve funkci věšáků.

15) J. Bláha – J. Hrdlička, Kostel sv. Vojtěcha poblíž Studnic u Telče (k podobě pozdně středověkých krovů na českomoravském pomezí), Průzkumy památek V, 2, 1998, s. 99–115.

16) Více podrobností o těchto krovech viz J. Bláha, K podobě raně barokních krovů v Telči a okolí, Průzkumy památek VI, 1, 1999, s. 67 až 79.

17) Stavbu krytou dřevěným šindelem provedl stavitel Antonio Scotti se zednickým mistrem Lorencem, polírem Michalem a čtyřmi zedníky v letech 1695 až 1698 (V. Kratinová – B. Samek – M. Stehlík, Telč – historické město jižní Moravy, Praha 1992, s. 108).

18) F. Teplý, Dějiny města Jindřichova Hradce. Díl 1., sv. 2. Jindřichův Hradec 1927, s. 368.

Obr. 7: Telč, půdorysné schéma areálu zámku v Telči. Šedou barvou jsou vyznačené střechy s dendrochronologicky datovanými krovky (J. Bláha a T. Kyncl, 1998–2008);

Výsledky získané z dendrochronologických rozborů jednotlivých krovových konstrukcí nám podávají velmi podrobný obraz postupného utváření a rozrůstání zámeckého areálu, a to až už během jeho přestavby na výstavnou rezidenci Zachariáše z Hradce ve druhé polovině 16. století, nebo při pozdějším doplňování a zahušťování zámeckého komplexu mladšími stavbami.¹⁹⁾ Chronologický sled vzniku jednotlivých konstrukcí a jejich pozdějších oprav a úprav je zřejmý ze schématického půdorysu celého zámeckého komplexu (obr. 7).

Nejstarší vrstvu tvoří krovky nad Divadelním sálem a nad pokojem dětí (v obou případech 1553 d).²⁰⁾ Jde vlastně o objekt hlavního palácového jádra někdejšího středověkého hradu pánů z Hradce a východního konce křídla navazujícího na velký palác na severní straně. Byly to tedy budovy již dříve existující, jejichž přestavbou byla zahájena renesanční přestavba už na počátku v 50. letech 16. století.²¹⁾

19) V lesnaté a hornaté oblasti Českomoravské vrchoviny bylo dřevo pro stavební účely získáváno přímou těžbou, obvykle v zimním období, a použito tesaři zpravidla hned v následující sezóně. Výskyt dřeva z více různých sezón těžby v jedné konstrukci je tu mnohem méně častý, než např. ve velkých městech, kam se dřevo dopravovalo po vodě, a kde se pak prodávalo. Statistické porovnání datových souborů různého původu z Prahy a Telče uvádějí J. Kyncl – T. Kyncl, Možnosti dendrochronologického určení původu dřeva, Svorník 4/2006, s. 184 až 185. Z jejich zjištění vyplývá, že ačkoli nemůžeme zcela vyloučit případy, kdy mohlo být dřevo skladováno déle, je možné časové údaje zjištěné dendrochronologicky využít pro upřesnění představy o postupu stavebních úprav a o postupném rozrůstání zámku v Telči.

20) Jednoduchý letopočet bez druhého čísla za lomítkem prozrazuje letní těžbu (viz pozn. 5).

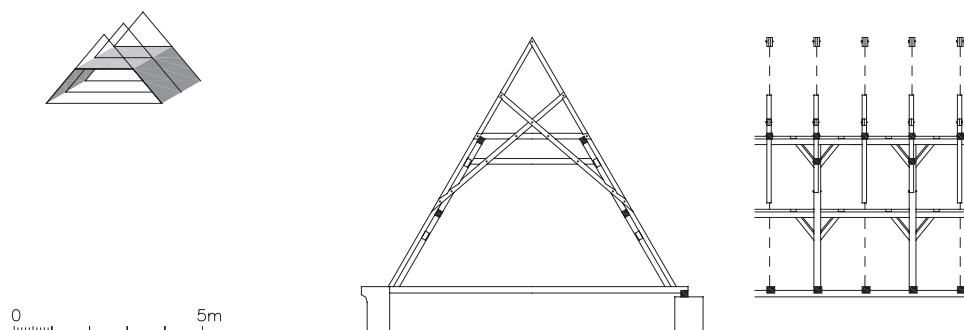
21) Pan Zachariáš z Hradce natrvalo přesídlil do Telče v r. 1553 po sňatku s Kateřinou z Valdštejna. Renesanční přestavba telčského hradu však podle některých autorů (V. Kratinová – B. Samek – M. Stehlík, Telč – historické město jižní Moravy, Praha 1992, s. 65) začala ještě před Zachariášovou cestou do Itálie, kterou podnikl spolu s celou skupinou mladých českých šlechticů r. 1551.

Těsně za nimi následují krovky navazujících střech nad křídlem s africkými sbírkami (obr. 8b) a nad pokojem vychovatelky (obr. 9, 1554/55 d). Tyto konstrukce jsou zajímavé hlavně proto, že reprezentují ještě velmi ranou podobu rozvinutého podélného vázání krovů ležatými stolicemi.²²⁾ O tom, že byly ležaté stolice v té době vnímány jako něco zvláštního, stylového, snad až módního, svědčí i jinak obtížně vysvětlitelné použití tohoto konstrukčního principu v krůvku velmi malého rozpětí (necelé 3 m!) v úzkém spojovacím krčku nad pokojem vychovatelky. Konstrukce se sice dochovala pouze v neúplné podobě – hambalky spolu s překříženými vzpěrami krokvi byly kvůli snazšímu průchodu podkrovím později odstraněny – z rozmístění prázdných dlabů však jednoznačně vyplývá, jak původní krov vypadal (obr. 9).

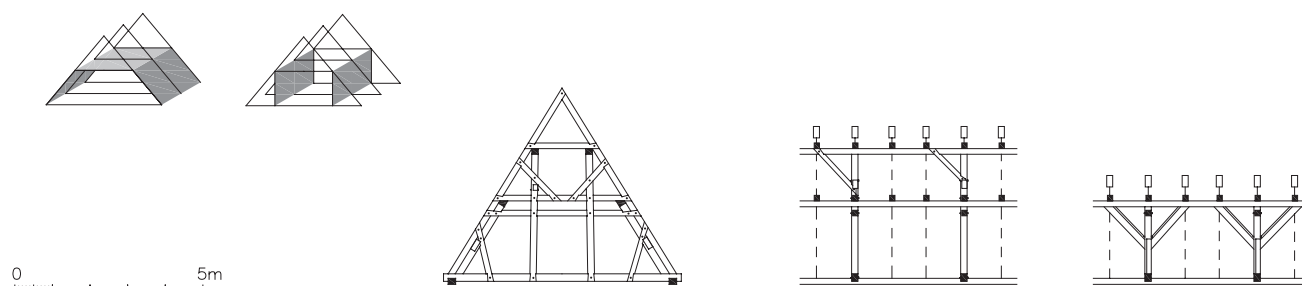
Na našem území byla zatím nejstarší známá ležatá stolice podélného vázání identifikována nad presbyteriem farního kostela sv. Jakuba v Prachaticích (1509/10 d). Mezi další velmi rané příklady podélného vázání ležatými stolicemi patří krovky nad loděmi kostela Nalezení sv. Kříže ve Frydlantu v Čechách (1520/21 d) a chrámu sv. Bartoloměje v Plzni (1526/27 d).²³⁾ Stejně datum jako u plzeňského kostela ukázalo dendrochronologické datování i v případě krovu severní mostecké věže na malostranské straně pražského Karlova mostu. Z období 1. poloviny 16. století pak

22) Nejvyspělejší forma podélného vázání hambalkových krovů. Ležaté stolice jsou prostorově velmi tuhé a samonosné. Sestavovaly se na usazených vazných trámech jako první, a teprve na ně se kladly krokve a hambalky, případně další součásti krovu. Svázání ležaté stolice bylo od 16. až do 19. století považováno za prubířský kámen tesařského mistra, a patří proto mezi nejčastěji uváděné požadavky na mistrovské kusy předepisované artikulemi tesařských cechů (I. Ebelová, Pražská a venkovská stavební řemesla v době renesance a baroka, Praha 2001, s. 89–103).

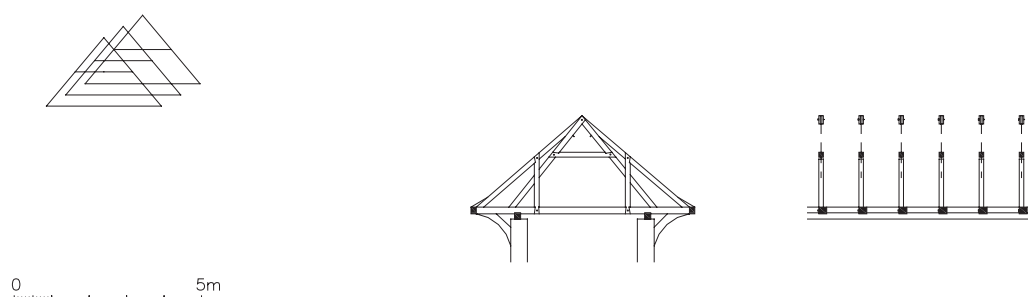
23) J. Anderle – T. Kyncl – J. Škabrada, Krovky kostela sv. Bartoloměje v Plzni, Dějiny staveb 2002, Plzeň 2003, s. 6–20.

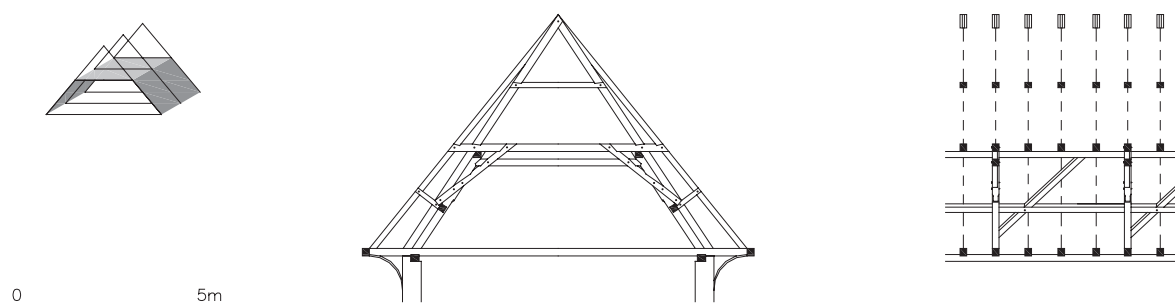
Obr. 8a: Uherčice (okres Znojmo), zámek, krov nad východním křídlem (1539/40 d);

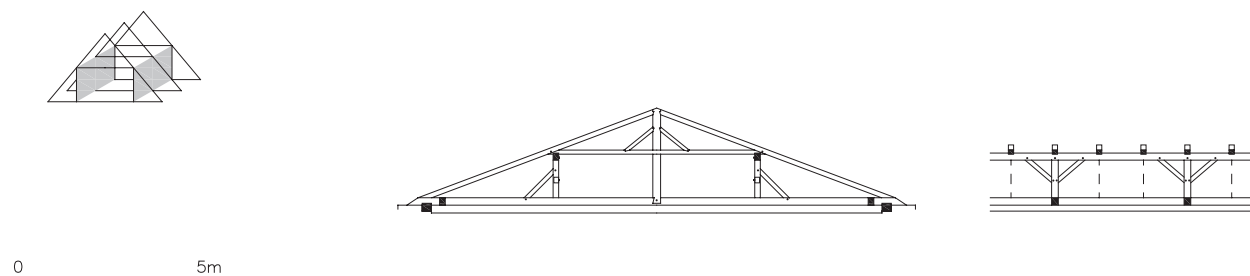
Obr. 8b: Telč, zámek, krov nad křídlem s africkými sbírkami 1554/55 (d);

Obr. 8c: Telč, zámek, krov nad spojovací arkádovou chodbou (1571/72 d);

Obr. 8d: Telč, Vnitřní Město, krov renesanční zámecké sýpky, dnes čp. I/71 (1576/77d);

Obr. 8e: Telč, Štěpnice, krov panského domu (vdovské sídlo), dnes čp. IV/123 (1841/42 d).

Obr. 9: Telč, zámek, krov nad pokojem vychovatelky (1554/55 d) (foto J. Bláha 2003).

známe ležaté stolice už jen z krovu nad východním křídlem zámku v Uherčicích na Znojemsku, kde se dochovala velmi pozoruhodná konstrukce formálně čistě kombinující křížem vyztužené krokve ve všech příčných vazbách s podélným vázáním ležatou stolicí (obr. 8a, 1539/40 d),²⁴⁾ a z krovu Horního zámku v Benešově nad Ploučnicí (1541/42 d) v severních Čechách.

V 50. letech 16. století stavitelé telčských krovů ještě na ležatou stolicí příliš nespolehali, nejstarší krovky jsou totiž podobné jako u krovu frýdlantského farního kostela současně opatřeny ještě vysokou dvojitou stojatou stolicí sahající pod konce hambalků druhé úrovně. Jinak je tomu u krovů z další etapy výstavby telčského zámku, ke které Zachariáš z Hradce přistoupil poté, co se r. 1567 stal zemským hejtmánem. Jde především o křídlo jižního paláce s tzv. průchozími pokoji (krov 1567/68 d), na které dále směrem k východu navazuje o něco užší střecha nad kaplí Všech svatých, resp. Rytířským sálem situovaným nad hlavním prostorem kaple (1568/69 d) až po krov nad závěrem kaple (1569 d). Zde se již objevují ležaté stolice raného provedení s charakteristickými plátovanými příčnými pásky, které na jedné straně přesahují přes příčnou rozpěru do hambalku a na druhém konci přes ležatý sloupek až do krokve, což je řešení příznačné pro většinu krovů podélně vázaných ležatými stolicemi postavených ve druhé polovině 16. století. Kromě krovů nad východní arkádou v zámecké zahradě (1570/71 d a 1571/72 d) takovýto krov na-

jdeme i při severovýchodní věži nad branou (1579 d) a zejména nad bývalou zámeckou sýpkou, dnes domem čp. 71/I na náměstí (1576/77 d, obr. 8d). Krovky nad arkádovými chodbami okolo hlavního nádvoří i nad jižní arkádou v zahradě (1570 d) jsou jednoduché hambalkové bez podélného vázání, zajímavé je použití hřebenových námětků v kombinaci s patními vzpěrami tak, aby mohly vzniknout výrazně vyložené fabionové či lunetové římsy. Obrázek ukazuje krov nad půdorysně zalomenou spojovací arkádou (obr. 8c, 1571/72 d). Velmi podobnou konstrukci má ale i o něco mladší krov nad nejzápadnější, tzv. velkou arkádou zámku (1576/77 d).²⁵⁾

Nad reprezentačním severozápadním křídlem zámku s proslulým Zlatým sálem se původní renesanční krov bohužel nezachoval, určitou představu o dokončení tohoto úseku nám snad dává datování krovu střechy severozápadní polygonální věžice obrácené směrem do zámeckého parku (1559/60 d). Dnes je nad severním palácem krov krokvní soustavy přechodového typu stejné konstrukce jako např. nad přední částí domu čp. 47/I na náměstí (viz obr. 11h). Jde o krokvní krov bez hambalků s krokvemi spočívajícími přímo na vaznicích stolice, která v plných příčných vazbách tvoří dvojitá věšadla. Konstrukce je dendrochronologicky datovaná (1869/70 d), pochází tedy přesně z období, v němž docházelo k postupnému nahrazování hambalkových krovů moderními krovky vaznicovými.

Krovky nad jižním palácem, tzv. Zachariášovým křídlem (1807/08 d) a nad zámeckým pivovarem (1802/03 d) jsou ukázkami plně rozvinutého podélného vázání ležatými stolicemi v jeho takřka vzorové podobě. Určitou zajímavostí krovu nad pivovarem je to, že i přes velké příčné rozpětí (téměř 12 m) tu nebyly použity středové věšáky, jak bývalo při empirickém navrhování konstrukcí těchto rozměrů obvyklé.

Krov nad rizalitem průjezdu do zadního nádvoří (1806/07 d) má jako jediný podélné vázání provedené nikoli ležatou, ale dvojitou stojatou stolicí, což ale bývá běžné vždy, když se kolmo na hlavní sedlovou střech připojuje menší krátký krov s nižším hřebenem.

U konstrukce pultové střechy nad zámeckou kočárovnou (1831/32 d) je podélné vázání provedené šikmou stolicí, tj. se sloupky nakloněnými nikoli rovnoběžně s krokvemi, jak je tomu u ležatých stolic, ale kolmo proti krokvím. Nejstarší zjištěné takto orientované šikmé stolice se v Telči objevují v horní části krovu východního křídla (1810/11 d) bývalého jezuitského dispenzáře čp. III/6 (též tzv. Lanerův dům).

Naproti tomu velmi nízká střecha klasicistní vily čp. IV/123 (obr. 8e, 1841/42 d), která byla Podstatskými z Lichtenštejna postavena na severním okraji zámeckého parku proti zámku původně jako vdovské sídlo, je podélně vázána dvojitou stojatou stolicí, ačkoli právě zde bychom již očekávali nízké šikmé stolice.

Mezi významné stavby financované vrchností patří i velká raně barokní sýpka čp. IV/86 na štěpnickém předměstí, jejíž dokončení (krov 1659/60 d) nejspíše těsně předcházelo zahájení výstavby jezuitského kostela Jména Ježíš (viz výše). Střecha sýpky má o něco menší sklon krokví

24) Velmi podobný krov zřejmě byl po roce 1534 použit i na zámku v nedaleké Polici, jak naznačuje dochovaný otisk na zděném štítě viditelný z prostoru půdy (J. B.).

25) Přibližně ve stejné době Zachariáš z Hradce přestavoval i nedaleký hrad Roštejn, kde se z 60. a 70. let 16. století rovněž dochovaly krovky velmi blízkého provedení (J. Bláha, Oprava renesančních krovů na hradě Roštejn, DekTime 7/2007, s. 24–34).

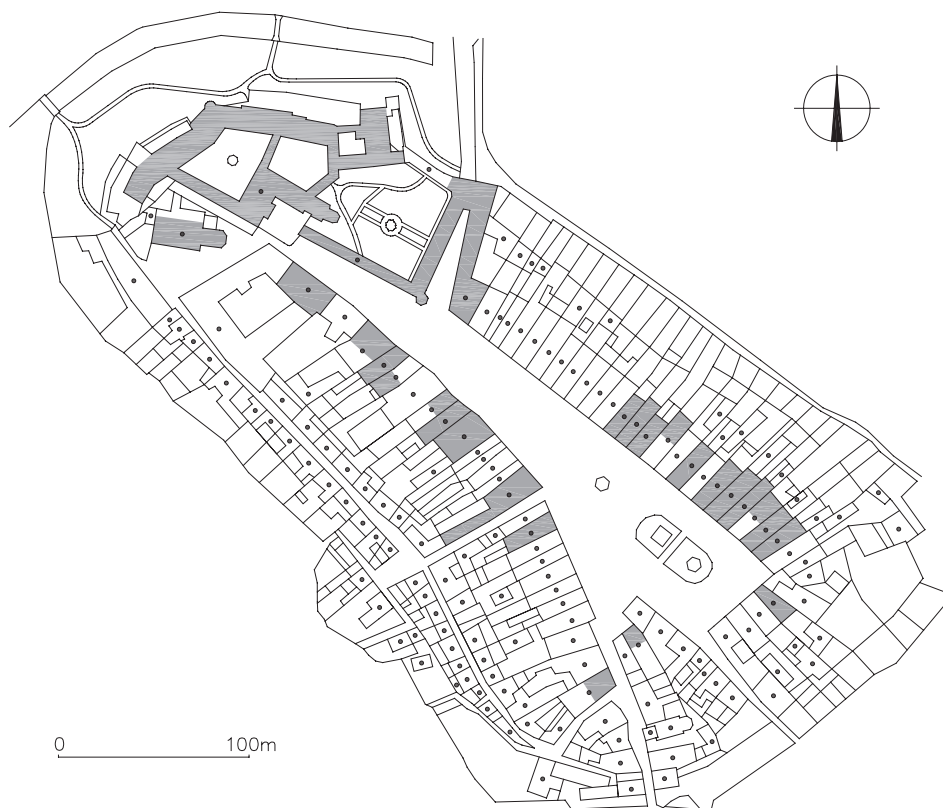
(50°), čepované, nikoli plátované spodní hambalky a postrádá patní vzpěry krokví, jinak jsou oba krovy téměř totožné.²⁶⁾

Posledním z významných historických krovů, který rovněž patří k hospodářskému zázemí zámku, je panský dům čp. IV/93 stojící při zásobní zámecké zahradě vedle bývalého lihovaru. Mansardová střecha domu je nesená krovem s ležatou stolicí stejného stáří, jaké bylo zjištěno u objektu zámeckého pivovaru (1802/03 d). Konstrukce mají celou řadu podobných znaků a jsou pravděpodobně dílem jedné skupiny řemeslníků.

OBYTNÉ DOMY

Reprezentativní soubor měšťanských domů seskupených okolo telčského náměstí obsahuje krovové konstrukce z různých časových období a je pro nás jedinečným zdrojem informací o tom, jak se postupně vyvíjelo jejich konstrukční uspořádání, tedy především podoba stolic podélného vázání. Obr. 10 ukazuje na schématickém půdorysu středu města, u kterých objektů (zámek, kostely, jednotlivé domy) máme dnes v Telči k dispozici výsledky dendrochronologického datování krovů.²⁷⁾

Telčské domy v souvislé řadové zástavbě okolo náměstí se až na několik výjimek obracejí do náměstí atikovými štíty. Jejich sedlové střechy mají mezi sebou společná úžlabí, nad dvorním průčelím jsou některé z nich ukončené částečnou valbou. Krovy jsou často rozdělené na samostatné konstrukce nad předními a zadními částmi domů, které se někdy liší i různou výškovou úrovní. V souvislosti s mladšími úpravami stropů především nad obytnými komorami obrácenými do dvora docházelo u krovů ke změnám v uložení vazných trámů nebo pat krokví. Většina střech měla původně zřejmě velmi subtilní krovy bez podélného vázání určené pro lehkou šindelovou krytinu. Patrně nejstarší takový krov se dochoval až do konce 90. let 20. století nad přední částí domu čp. 31. Původně se skládal pouze z šesti příčných vazeb složených z páru krokví rozepřeného ve dvou úrovních nad sebou vodorovnými hambalky (obr. 11a). Datování velmi tenkých prvků krovu nepřineslo spolehlivé výsledky. Později byla střecha na jižní straně dlouhými krokviemi přetažena ještě nad sousední

Obr. 10: Telč, Vnitřní město, situační plán. Šedou barvou jsou vyznačeny všechny dosud dendrochronologicky datované krovy.

dům čp. I/30. Současně s tím byl starý krov zřejmě podopřen vloženou stojatou stolicí datovanou (1804/05 d).

Jednoduchá stojatá stolice podobného vzhledu jako v horní části krovu kostela sv. Anny (viz obr. 4g) byla použita také v krovech telčských domů čp. I/25 (obr. 11b, 1643+ d),²⁸⁾ čp. I/52 (1626/27 d)²⁹⁾ a v provedení s ozdobně vyřezávanými pásky ještě po polovině 18. století také u domu čp. I/50 (obr. 11c, 1764/65 d). Torzo ještě o něco jednodušší stolice se dochovalo i v podkroví domu čp. I/48 (1731+ d). Tady měly krátké střední sloupky pouze oboustranné patní pásky (zápory) v příčném směru a jednostranné pásky v podélném směru.³⁰⁾ Ještě o něco primitivnější varianta, pouze s jednostrannými příčnými záporami sloupků, je dosud k vidění v drobném krovu nad severní částí dvorního křídla domu čp. I/15 (1829/30 d).

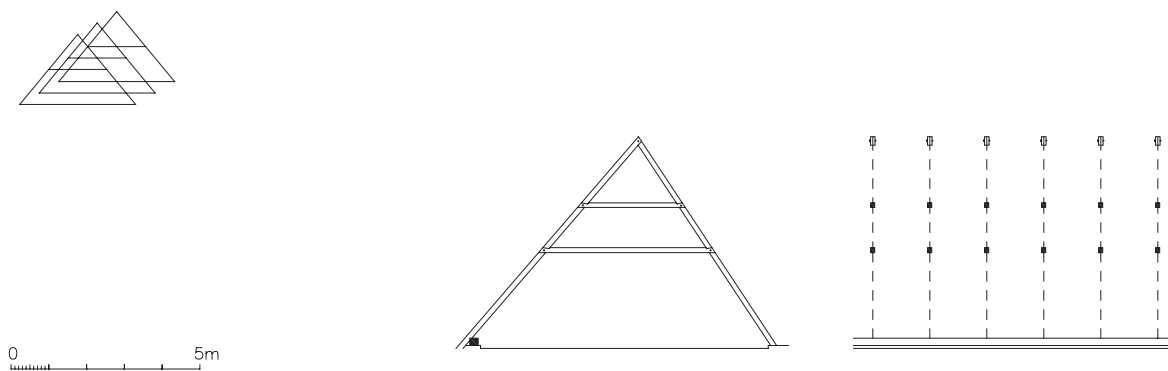
26) Viz: J. Bláha, K podobě raně barokních krovů v Telči a okolí, Průzkumy památek VI, 1/1999, s. 69–72.

27) Výsledky průzkumů krovů domů na telčském náměstí byly průběžně publikovány ve sbornících vydávaných Muzeem Vysočiny v Jihlavě: J. Bláha, Historické krovy několika měšťanských domů v Telči, Vlastivědný sborník Vysočiny 11/1998, s. 285–302; J. Bláha, Historické krovy měšťanských domů v Telči – II.díl, Vlastivědný sborník Vysočiny 12/2000, s. 179–188; J. Bláha, Historické krovy měšťanských domů v Telči – III. díl, Vlastivědný sborník Vysočiny 13/2002, s. 59–74.

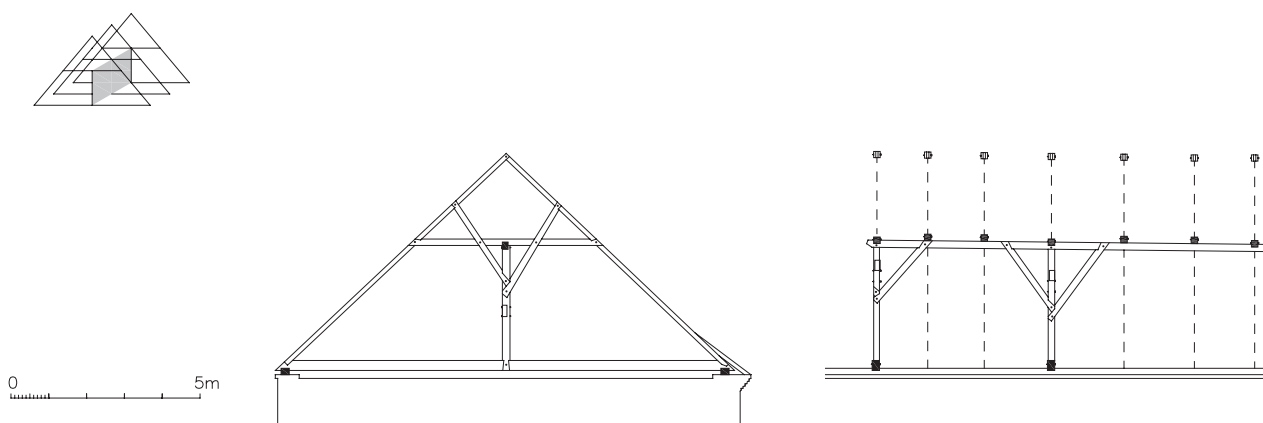
28) Podkladem pro vykreslení schématu tohoto krovu bylo torzo staršího krovu dochované až do 90. let 20. stol. pod mladší střechou z konce 19. století. Podkorní letokruh nebyl při odběrech vzorků pro dendrochronologické datování zachycen. Vzhledem k poloze domu na rohu ulic Palackého a Hradební a pramenným údajům zmiňujícím poškození ohněm však lze usuzovat na to, že i zde šlo o opravu domu po požáru z r. 1655 (J. Rampula, Domy v Telči. Telč 1999, s. 114).

29) Dřívější použití jednoduché stojaté stolice s příčnými pásky pokračujícími do krokví prozrazovaly v krovu nad zadní částí domu rybinovité dlabky na druhotně použitých krokích (1626/27 d). Upravený krov (1789/90 d) byl lehké konstrukce, bez rozvinutého podélného vázání, pouze se šikmými zavětrovacími latěmi plátovanými z vnější strany ke krokvim. K celkové tuhosti takového střechy přispívaly masivní tesané latě i samotná krytina z několika vrstev štípaného šindele. Spolu s podobně lehkou konstrukcí nad přední částí domu (1685/86 d) byl tento krov v roce 2007 odstraněn.

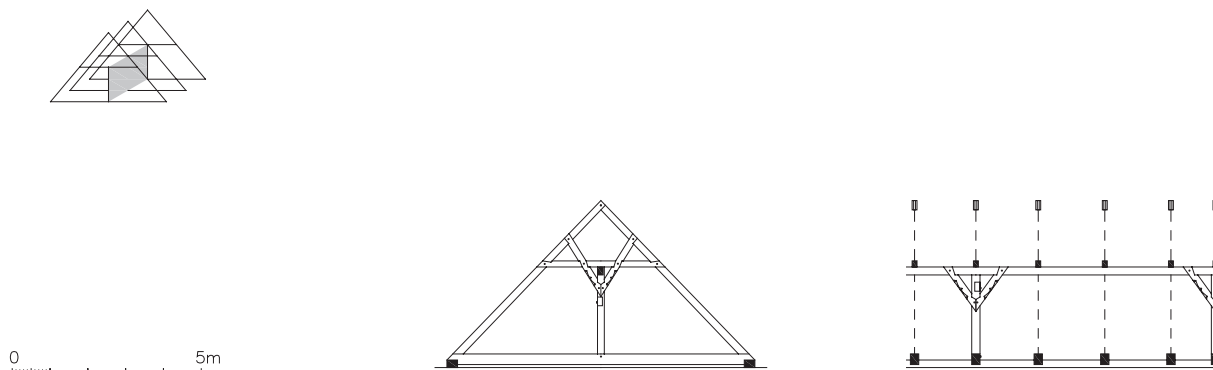
30) Rekonstrukce podoby plné příčné vazby a podélného vázání viz (J. Bláha, Historické krovy měšťanských domů v Telči – II.díl. Vlastivědný sborník Vysočiny 12/2000, s. 184).

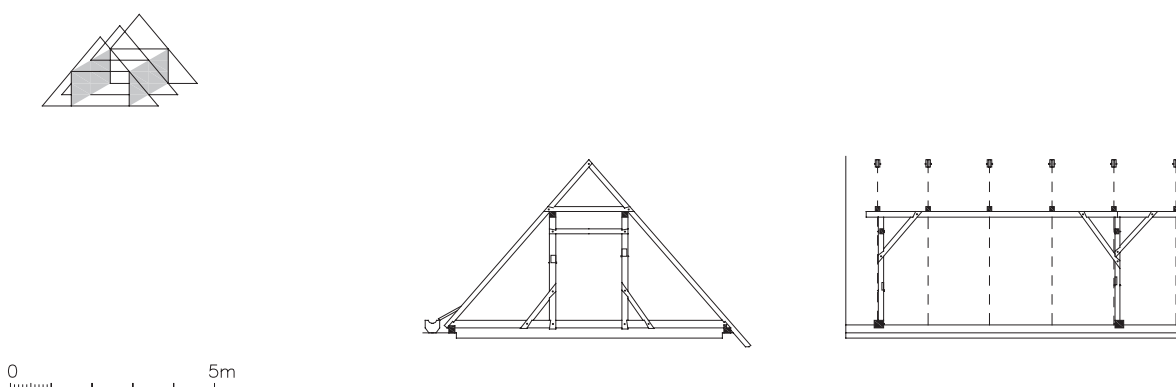
Obr. 11a: Telč, Vnitřní Město, krov přední části domu čp. I/31, kolem r. 2000 odstraněný;

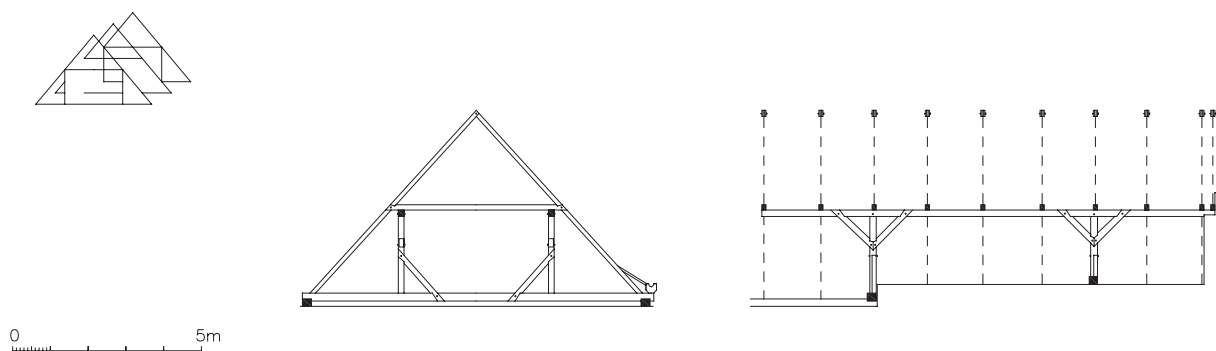
Obr. 11b: Telč, Vnitřní Město, krov domu čp. I/25 (1643+ d);

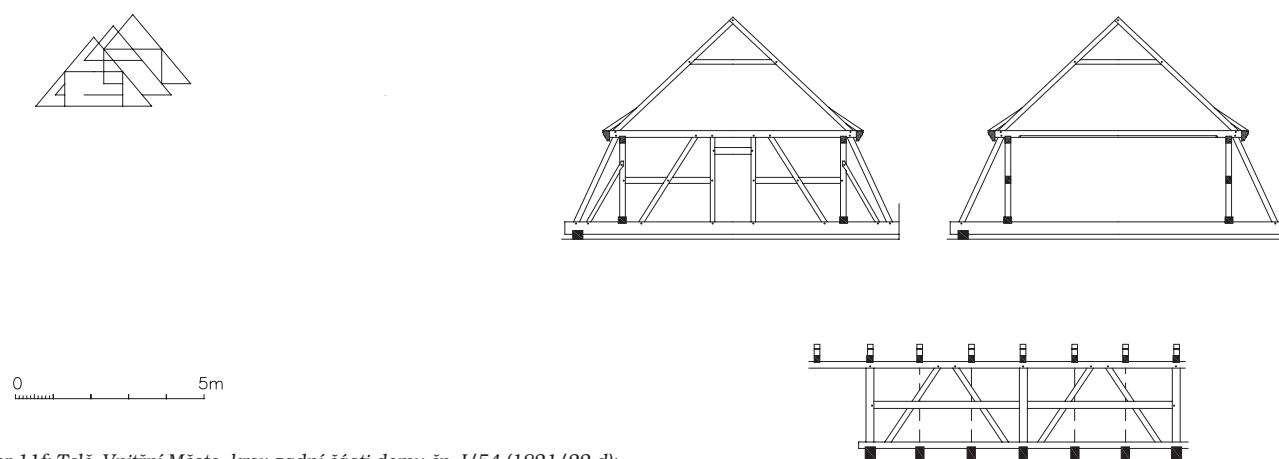
Obr. 11c: Telč, Vnitřní Město, krov domu čp. I/50 (1764/65 d);

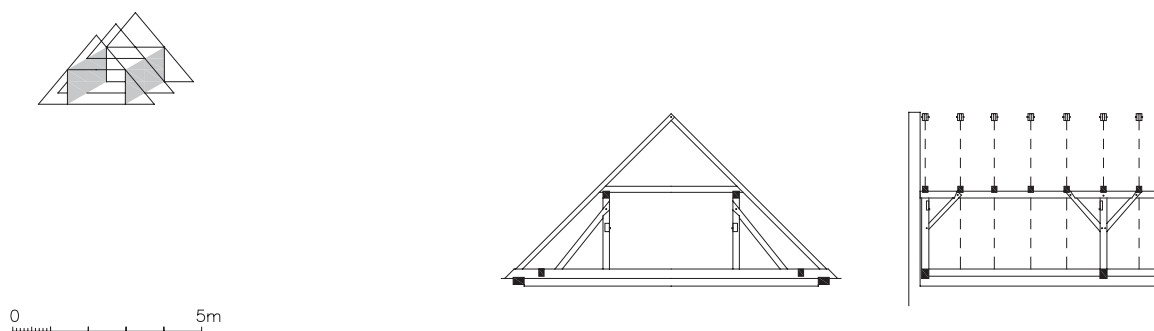
Obr. 11d: Telč, Vnitřní Město, krov domu čp. I/42 (1719/20 d);

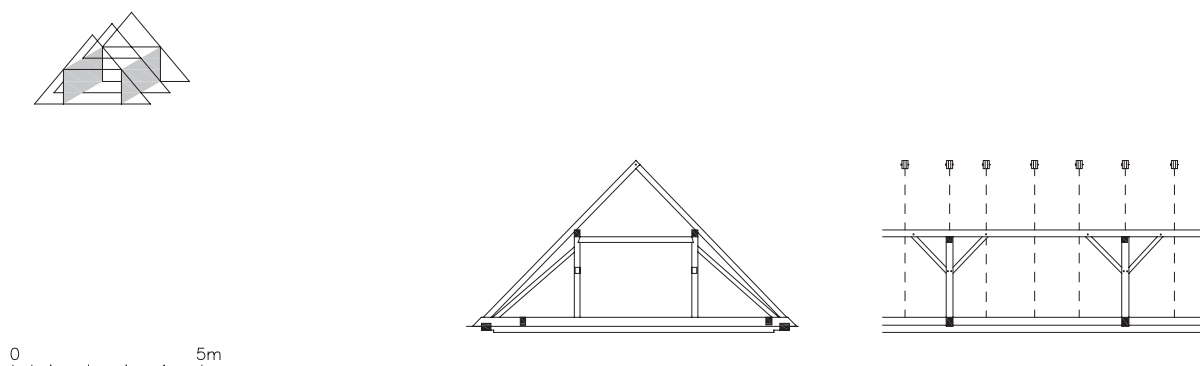
Obr. 11e: Telč, Vnitřní Město, krov zadní části domu čp. I/49 (1760/61 d);

Obr. 11f: Telč, Vnitřní Město, krov zadní části domu čp. I/54 (1821/22 d);

Obr. 11g: Telč, Vnitřní Město, krov zadní části domu čp. I/47 (1839/40 d);

Obr. 11h: Telč, Vnitřní Město, krov přední části domu čp. I/47 (1862/63 d).

Nejstarší krov s podélným vázáním provedeným pouze dvojitou stojatou stolicí, se nachází nad střední částí sedlové střechy budovy renesančního špitálu čp. III/46 v Telči – Starém Městě (1576/77 d). Podobné krovy jsou ale i nad jeho západní (1699/00 d) a východní (1749+ d) částí. Mezi krovy měšťanských domů se s tímto velmi rozšířeným konstrukčním typem setkáváme nejdříve u střechy domu čp. I/42 (obr. 11d, 1719/20), která je pozoruhodná především svým nepravidelně se rozšiřujícím půdorysem. Sloupky krovu domu čp. I/49 mají na rozdíl od pozdějších variant krátké zápory směřující do středu dispozice (obr. 11e, 1760/61 d). Po roce 1800 obliba v používání krovů se stojatými stolicemi, které jsou úspornější než dokonalejší, ale současně i výrazně naddimenzované ležaté stolice, výrazně narůstá. Charakteristickým znakem jsou delší příčné vzpěry sloupků, které jdou přibližně rovnoběžně s krokviemi z vazného trámu do sloupku, odkud velmi často pokračují až do hambalku.³¹⁾ V Telči se dochovaly například u domů čp. I/16 (1800/01 d), čp. I/6 (1801/02 d), čp. I/15 (1805/06 d) a v mansardové úpravě u domu čp. I/43 (datováno nápisem „von Prag 1828 AK“ vymalovaným přímo na jednom z trámů v konstrukci³²⁾). Po celou první půli 19. století jsou nejčastěji užívaným typem krovu pro střechy o menším příčném rozpětí. Podélné zavětrování těchto stolic zabezpečují krátké symetrické pásy oboustranně plátované ke sloupkům a vaznicím.³³⁾ V případě tenkých profilů sloupků se u starších krovů plátované spoje těsně míjejí (obr. 11a, obr. 11d). U nejmladších krovů jsou plátované spoje podélných pásků postupně nahrazovány čepovanými, nejprve pouze na styku pásků se sloupky, jako je tomu u krovu nad zadní částí domu čp. I/47 (obr. 11g, 1839/40), a později na jejich obou koncích,³⁴⁾ jak ukazuje schéma krovu nad přední částí domu čp. I/47 (obr. 11h, 1862/63 d). Tento krov už ale, podobně jako téměř stejná konstrukce nad Zlatým sálem telčského zámku (1869/70 d), patří mezi přechodové typy mezi krovy hambalkovými a vaznicovými. Hambalky zde už vůbec nejsou, uložení pat krokvi je však stále ještě řešené v duchu konstrukční tradice krokvních krovů, tedy buď přímo do vazných trámů nebo do krátkat.

Podobně lze na krovech telčských měšťanských domů zřetelně sledovat i vývoj ležatých stolic podélného vázání. Nejnapadnějšími vnějšími znaky jsou postupné osamostatňování ležaté stolice od krokvi s hambalky, zkracování příčných pásků a přechod od plátovaných spojů k čepovaným. Nejstarší dochovaný krov u domu čp. I/51 (obr. 12a, 1626+ d) má podobně, jako tomu bylo u krovů kostelů Jména Ježíš a sv. Anny, příčné pásy už krátké, ale ještě na obou koncích plátované. To je ve zdejší regionu charakteristické právě pro rané barokní konstrukce. Hrany ležatých sloupků,

pásků a příčných rozpěr jsou ozdobně okosené tak, jak tomu bývá běžné u stropních trámů. Ve druhé polovině 18. století se zdobení krovů telčských domů stává ještě nápadnějším s výběhy na okrajích okosení zvýrazněnými červenou barvou. Ležaté stolice z této doby již mají příčné pásy na obou koncích čepované, většinou s částečným zapuštěním čela.

Krov nad přední částí domu čp. I/54 (obr. 12b, 1762/63 d) je příkladem lehké konstrukce, ovšem s vaznými trámy v každé příčné vazbě, zatímco krov domu čp. I/5 (obr. 12c, 1764/65 d) byl sice od počátku určen pro těžkou krytinu, avšak vazné trámy byly umístěny pouze do plných vazeb. V prázdných vazbách byla namísto nich použita krátkata upevněná do podélných výměn. Rozdíl je nejlépe patrný z podélných schémat obou krovů. Nad zadní částí domu čp. I/58 (1762/63 d) se takovýto krov dochoval ještě ve spojení s dřevěnou sloupkovou konstrukcí skladovacího polopatra a u krovu nad přední částí objektu římskokatolické fary čp. I/4 (obr. 12d, 1783/84 d) je kromě užití prahové vaznice, která je známkou nejvyzrálejší varianty tohoto konstrukčního typu, pozoruhodná úprava strany obrácené do náměstí v podobě tzv. nepravé mansardy, kde je na přesahující konec hambalku načepovaná profilovaná římsa a nad ní pomocí námětků vytvořena iluze mansardového zalomení, ačkoli krokv zůstává po celé délce od okapu až do hřebene přímá a nepřerušená.

Pozoruhodnou konstrukci najdeme u domu čp. I/54 (obr. 12e, 1833/34 d), kde se dochoval hambalkový krov s rozvinutým podélným vázáním ležatou stolicí, jejíž sloupky pokračují směrem vzhůru až do hřebene, kde jsou podobně jako krokv vzájemně spojené nárožním čepováním, tzv. ostříhem. Jak se zdá, vznikla tato úprava ve snaze ušetřit na profilu ležatých sloupků. Proto byla, na rozdíl od klasické podoby ležaté stolice, kde se v mohutné hlavě sloupku soustřeďují spoje prvků jdoucích ve dvou různých směrech, příčná rozpěra stolice posunuta výše, až na úroveň hambalků a hambalky v plných vazbách zcela vypuštěny. Konstrukční řešení v tomto detailu velmi připomíná úsporné varianty krovů navržené a roku 1830 patentované pražským tesařem uherského původu Michaellem Rankem.³⁵⁾

Zatímco na konci 18. století se podoba krokvních krovů s hambalky ustálila na několika základních variantách, které se na celém našem území i v širším středoevropském prostoru objevují v téměř typizované podobě s minimálními individuálními odchylkami, pro konstrukce z doby okolo poloviny 19. století je typické hledání nových úsporných forem. Mezi domy na telčském staroměstském předměstí se dochovaly další dva krovy, které stojí za pozornost, protože tvoří jakýsi přechod mezi tradičními ležatými stolicemi a novodobými krovy vaznicovými. U domu čp. III/47 (obr. 12f, 1847/48 d) jde o vazbu velmi podobnou výše popsané konstrukci. Rozdíl je v tom, že ležaté sloupky nepokračují do hřebene, a především v tom, že krov už vůbec neobsahuje hambalky. Protože jsou krokv v prázdných vazbách podepřené pouze vaznicemi a pozednicemi, můžeme tento krov již směle nazvat vaznicovým. Naproti tomu skoro stejně stará konstrukce z domu čp. III/70 (obr. 12g, 1848/49 d) zůstává díky tradičnímu uložení pat krokvi do vazných trá-

31) Viz krov nad presbytářem kostela Matky Boží na Starém Městě (obr. 4a, 1820/21 d). Dvojité stojaté stolice tohoto provedení byla na konci 18. století (1789/90 d) použita také pro dodatečnou úpravu (opravu) renesančního krovu nad přední částí domu čp. I/71 – bývalé zámecké sýpky (obr. 8d).

32) Datum nebylo zatím ověřeno dendrochronologicky, nelze pochopitelně vyloučit, že je nápis mladší než krov.

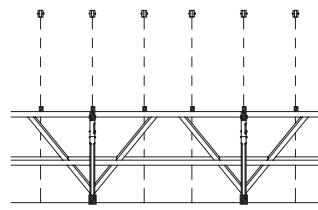
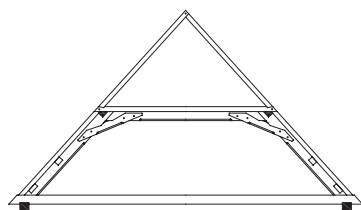
33) Výjimkou je krov mansardové střechy nad zadní částí domu čp. I/54 (obr. 11f, 1821/22 d), jehož podélné zavětrování připomíná spíše ležatou stolicí. V tomto případě však jde o nestandardní situaci – obě svislé roviny podélného vázání krovu jsou totiž ve skutečnosti hrázdnými bočními stěnami podkrovní komory, dodnes majiteli nazývané příznačně „Bodenzimmer“.

34) Viz též obr. 7e.

35) J. Bláha – M. Ebel, Život a dílo pražského tesaře Michaela Ranka, Dějiny staveb 2002, sborník příspěvků z konference v Nečtiněch, Plzeň 2003, s. 21–34.

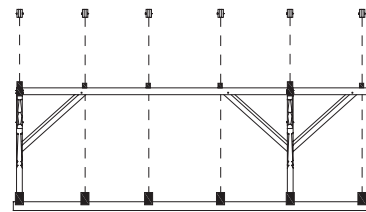
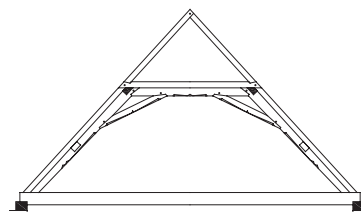
0 5m

Obr. 12a: Telč, Vnitřní Město, krov domu čp. I/51 (1626+ d);

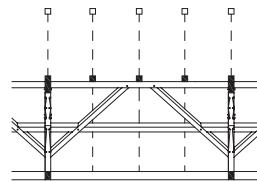
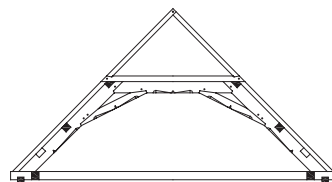
0 5m

Obr. 12b: Telč, Vnitřní Město, krov přední části domu čp. I/54 (1762/63 d);

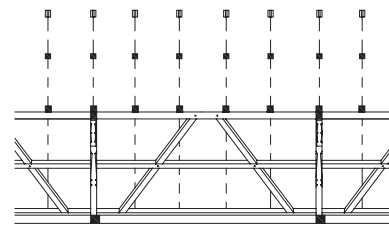
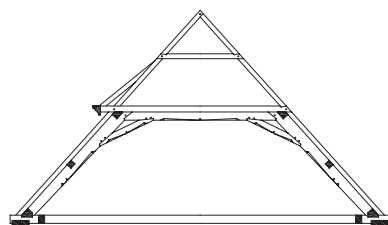
0 5m

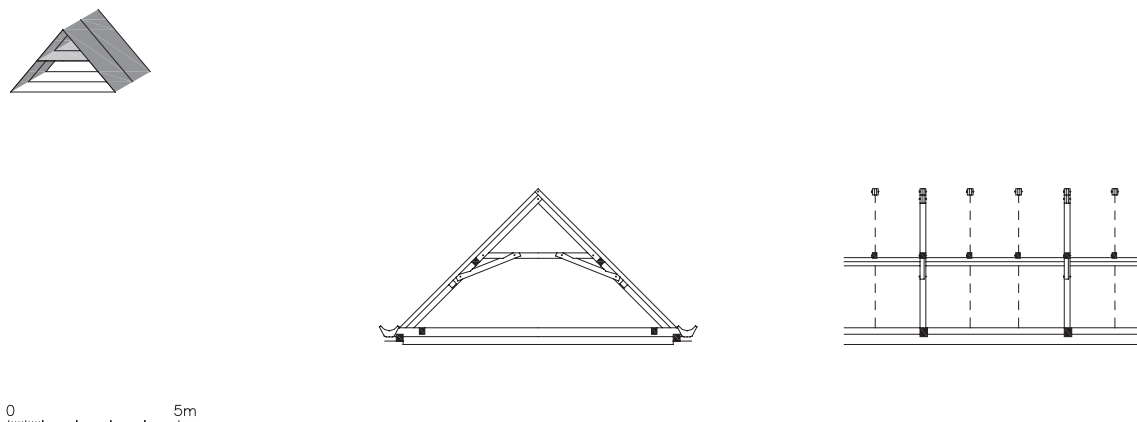
Obr. 12c: Telč, Vnitřní Město, krov domu čp. I/5 (1764/65 d);

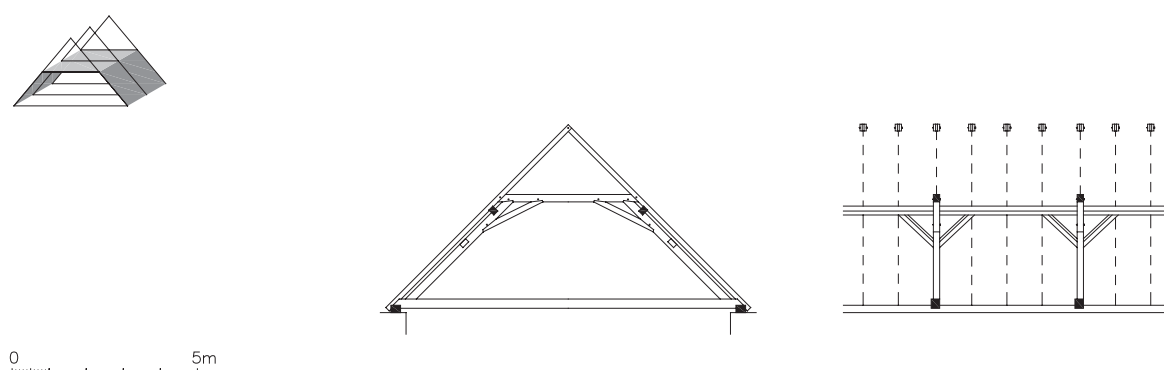
0 5m

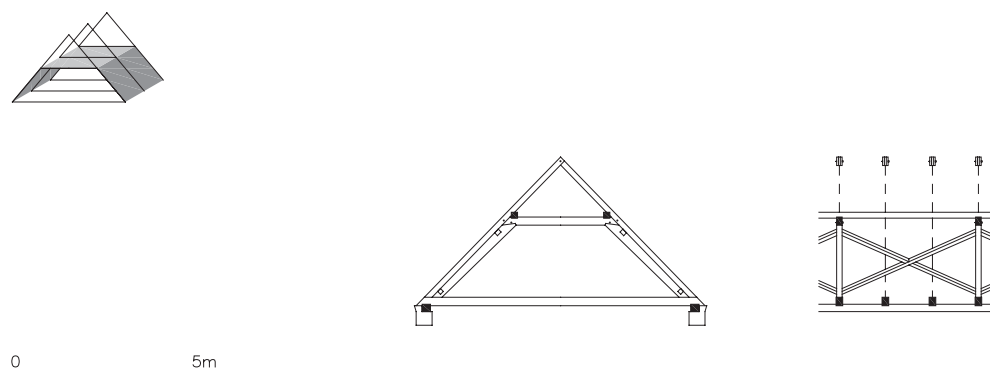
Obr. 12d: Telč, Vnitřní Město, krov přední části fary čp. I/4 (1783/84 d);

Obr. 12e: Telč, Vnitřní Město, krov domu čp. I/59 (1833/34 d);

Obr. 12f: Telč, Staré Město, krov domu čp. III/47 (1847/48 d);

Obr. 12g: Telč, Staré Město, krov domu čp. III/70 (1848/49 d).

mů stále ještě krokevním krovem, ačkoli i ona již postrádá hambalky. Nahrazují je vaznice, které tvoří v horní části jedinou oporu krokvím. Tyto vaznice jsou nezvyklým způsobem shora zakámpované na příčné rozpěry. Zvláštností tohoto krovu je také to, že v plných příčných vazbách scházejí příčné pásy.

ZÁVĚR

Vedle zmíněných skupin staveb byly na území města Telče zkoumány ještě další solitérní objekty s krovem, jejichž datování doplňuje plastický obraz o vývoji a projevech špičkového tesařského řemesla v minulosti. Pro další výzkum

je zajímavá například otázka rozšíření mansardových střech. Nejstarší krov střechy mansardového tvaru se dochoval na patrovém obytném stavení předměstské usedlosti čp. II/58 v Telči – Podolí a je datovaný (1732/33 d), což je relativně velmi brzy, uvědomíme-li si, že nejstarší dendrochronologicky datované mansardové střechy u nás jsou jen o něco málo starší: dům čp. 309/I v Praze na Starém Městě (1717/18 d), dům čp. 65, 66 v Hrádku nad Nisou (1722/23 d), zámek Velký Újezd (1728/29 d) a Starý zámek v Týnci nad Sázavou čp. 47 (1730/31 d).

Při inventarizaci památkového potenciálu města Telče bychom se v dalších letech chtěli zaměřit především na doplňování chybějících informací o historických dřevěných stro-

Tab. I: srovnání dat zjištěných dendrochronologií s archivními prameny a daty dochovanými in situ

Místní část	Krov	Dendrochronologie	Archivní údaj	Stavební vročení
Staré Město	presbytář kostela Matky Boží	1388	1387 fundace oltáře	
Vnitřní Město	kostel sv. Jakuba	1462/63; 1464/65	1469 „de novo erecti...“	
Vnitřní Město	Divadelní sál zámku	1552/53; 1553	1553	1553 stít
Vnitřní Město	zámek – pokoj vychovatelky	1554; 1554/55		1554 fasáda
Vnitřní Město	zámek – průchozí pokoje	1567/68		1566-1568 fasáda
Vnitřní Město	SZ věž u severního paláce	1556/57; 1559/60	1561 (severní palác)	1561 strop Zlatého sálu
Vnitřní Město	zámek – kaple Všech svatých	1568/69; 1569		1569 okno
Vnitřní Město	zámek – Rytířský sál	1568/69		1570 strop
Vnitřní Město	dům čp. I/71 – panská sýpka	1576/77	1577	
Staré Město	špitál čp. III/46	1576/77	1579	
Vnitřní Město	loď kostela Jména Ježíš	1663/64	1662–1667	
Podolí	loď kostela sv. Anny	1695/96	1695–1698	
Vnitřní Město	dům čp. I/54	1761/62; 1762/63		1763 krov
Vnitřní Město	děkanství čp. I/4	1783/84	1783–1785	1783 portál
Vnitřní Město	dům čp. I/47	1862/63	1863	
Vnitřní Město	dům čp. I/15	1950/51	1951–1952	

pech a krovech domů v historickém jádru a také podrobněji zmapovat nástup vaznicových a kleštinových krovů ve druhé polovině 19. století.

Uvědomujeme si, že dendrochronologické datování samo o sobě nemůže nikdy určit dobu vzniku jednotlivých konstrukcí stoprocentně spolehlivě. Otázka časové prodlevy mezi pokácením stromů a jejich použitím na stavbě je bez možnosti ověření dalšími informacemi (archivní prameny, stavební datování) vždy otevřená. Na druhou stranu víme, že delší skladování dřeva natesaného pro použití ve stavebních konstrukcích bylo v Telči v minulosti zcela výjimečné (viz tabulku I). Závažnějším rušivým aspektem při da-

tování historických dřevěných konstrukcí je dříve velmi časté druhotné používání starších nepoškozených prvků nebo dokonce prvků dovezených odjinud. Proto by odběry vzorků pro datování měly být vždy svěřeny člověku majícímu dostatečné zkušenosti s terénními průzkumy.³⁶⁾

(Zaměření všech krovů Jiří Bláha, digitální zpracování obrázků Jaroslav Buzek, ARCHISS ÚTAM AV ČR, v.v.i.)

36) Velmi důležité je řádné vyplnění odběrového protokolu s přesnou lokalizací každého odebraného vzorku (potřebné formuláře jsou ke stažení na www.dendrochronologie.cz a www.roofs.cz).

Tab. II: přehled výsledků dendrochronologických datování v Telči (Tomáš Kyncl, Josef Kyncl 1996–2008)

Vnitřní Město	kostel sv. Jakuba	krov nad presbyteriem	1462/63
Vnitřní Město	kostel sv. Jakuba	krov nad presbyteriem – vložená stolice a vazné trámy	1891/92
Vnitřní Město	kostel sv. Jakuba	krov nad dvojloďím	1464/65
Vnitřní Město	kostel sv. Jakuba	krov nad dvojloďím – vazné trámy	1740/41
Vnitřní Město	kostel sv. Jakuba	krov nad dvojloďím – oprava a krokve	1804/05
Vnitřní Město	kostel sv. Jakuba	vložená konstrukce schodiště ve věži	1521/22
Vnitřní Město	kostel sv. Jakuba	zhlaví stropních (lešeňových) trámů ve věži	1521/22
Vnitřní Město	kostel Jména Ježíš	krov nad lodí	1663/64
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad Divadelním sálem	1553
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad pokojem dětí	1553
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad pokojem vychovatelky	1554/55
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad pokojem vychovatelky – oprava pozednice	1900/01
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad kaplí sv. Jiří	1554/55
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad křídlem s africkými sbírkami	1554/55
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad křídlem s africkými sbírkami – vazné trámy	1843/44
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov severozápadní věže u parku	1559/60
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad průchozími pokoji	1567/68
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad Rytířským sálem	1568/69
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad závěrem kaple Všech svatých	1569
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad jižní arkádou v zahradě	1570
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad jižní arkádou v zahradě – pozednice Z valby	1872/73
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad jižní arkádou v zahradě – oprava krokve	1939/40
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad východní arkádou v zahradě	1571/72
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad lomenou arkádovou chodbou	1571/72

Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov jihovýchodní věže u náměstí	1573
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad schodištěm	1573
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad velkou arkádou	1576/77
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov severovýchodní věže nad branou	1578/79
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov střechy při SV věži nad branou	1579
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad pivovarem – jižní část	1802/03
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad pivovarem – severní část	1803/04
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad rizalitem jižního paláce	1806/07
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov jižního paláce	1807/08
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov nad kočárovnou	1831/32
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	krov severního paláce	1869/70
Vnitřní Město	čp. I/1 zámek	strop Zlatého sálu	1870/71
Vnitřní Město	čp. I/4 děkanství	krov přední části domu – podélný práh	1732/33
Vnitřní Město	čp. I/4 děkanství	krov přední části domu	1783/84
Vnitřní Město	čp. I/5 měšťanský dům	krov domu	1764/65
Vnitřní Město	čp. I/6 měšťanský dům	krov zadní části domu	1801/02
Vnitřní Město	čp. I/8 měšťanský dům	krov přední části domu	1903/04
Vnitřní Město	čp. I/9 měšťanský dům	krov domu	1920/21
Vnitřní Město	čp. I/10 radnice	krov radnice	1799+
Vnitřní Město	čp. I/13 měšťanský dům	strop v přízemí přední části domu	1695+
Vnitřní Město	čp. I/13 měšťanský dům	strop v přízemí přední části domu – záklop	1716/17
Vnitřní Město	čp. I/15 měšťanský dům	krov zadní části domu – starý vazný trám	1804/05
Vnitřní Město	čp. I/15 měšťanský dům	krov zadní části domu – vazný trám	1841/42
Vnitřní Město	čp. I/15 měšťanský dům	krov jižní části dvorního křídla	1849/50
Vnitřní Město	čp. I/15 měšťanský dům	krov přední části domu	1805/06
Vnitřní Město	čp. I/15 měšťanský dům	krov severní části dvorního křídla domu	1829/30
Vnitřní Město	čp. I/15 měšťanský dům	krov střední části dvorního křídla	1852/53
Vnitřní Město	čp. I/16 měšťanský dům	krov domu	1800/01
Vnitřní Město	čp. I/16 měšťanský dům	stropní trámy v patře zadní části domu	1822/23
Vnitřní Město	čp. I/16 měšťanský dům	stropní trámy v zadní části průjezdu	1607/08
Vnitřní Město	čp. I/20 měšťanský dům	roubená stěna zadní komory v mezipatře	1653/54
Vnitřní Město	čp. I/20 měšťanský dům	strop dvorní komory – povaly	1655/56
Vnitřní Město	čp. I/25 měšťanský dům	krov přední částí domu	1643+
Vnitřní Město	čp. I/26 měšťanský dům	roubená stěna při nároží	1655/56
Vnitřní Město	čp. I/31 měšťanský dům	krov přední části domu – stojatá stolice	1804/05
Vnitřní Město	čp. I/31 měšťanský dům	stropní trámy v suterénu	1388/89
Vnitřní Město	čp. I/42 měšťanský dům	krov domu	1719/20
Vnitřní Město	čp. I/47 škola	krov zadní části domu	1839/40
Vnitřní Město	čp. I/47 škola	krov přední části domu	1862/63
Vnitřní Město	čp. I/48 měšťanský dům	krov domu	1731+
Vnitřní Město	čp. I/49 měšťanský dům	krov zadní části domu	1760/61
Vnitřní Město	čp. I/50 měšťanský dům	krov domu	1764/65
Vnitřní Město	čp. I/51 měšťanský dům	krov domu	1626+
Vnitřní Město	čp. I/51 měšťanský dům	krov domu – vazné trámy	1877/78
Vnitřní Město	čp. I/52 měšťanský dům	krov zadní části domu	1789/90
Vnitřní Město	čp. I/52 měšťanský dům	krov zadní části domu – druhotně užitě trámy	1626/27
Vnitřní Město	čp. I/52 měšťanský dům	krov přední části domu	1685/86
Vnitřní Město	čp. I/54 měšťanský dům	krov zadní části domu	1821/22
Vnitřní Město	čp. I/54 měšťanský dům	krov přední části domu	1762/63
Vnitřní Město	čp. I/56 měšťanský dům	krov dvorní části domu	1735/36
Vnitřní Město	čp. I/56 měšťanský dům	strop ve druhém podlaží zadní části domu – záklop	1661+
Vnitřní Město	čp. I/57 měšťanský dům	krov domu	1736/37
Vnitřní Město	čp. I/57 měšťanský dům	stropní trámy v zadní suterénní komoře	1678/79
Vnitřní Město	čp. I/58 měšťanský dům	krov domu	1762/63
Vnitřní Město	čp. I/59 měšťanský dům	krov domu	1833/34
Vnitřní Město	čp. I/71 panská sýpka	krov přední části domu	1576/77
Vnitřní Město	čp. I/71 panská sýpka	krov přední části domu – vložená stojatá stolice	1789/90
Vnitřní Město	čp. I/71 panská sýpka	krov zadní části domu	1576/77
Vnitřní Město	čp. I/71 panská sýpka	krov pultové střechy domu	1844/45
Podolí	kostel sv. Anny	krov nad presbyteriem	1695/96
Podolí	kostel sv. Anny	krov nad lodí	1695/96
Podolí	čp. II/58 barokní vila	krov domu	1732/33
Podolí	čp. II/63 předměstský dům	krov zadní části domu	1801/02
Podolí	čp. II/63 předměstský dům	krov stodoly	1791/92

Podolí	čp. II/126 předměstský dům	krov domu	1825/26
Staré Město	kostel Matky Boží	krov nad presbyteriem – druhotně použité prvky	1388
Staré Město	kostel Matky Boží	krov nad presbyteriem	1820/21
Staré Město	kostel Matky Boží	krov nad střední lodí – zbytek starého krovu	1656
Staré Město	kostel Matky Boží	krov nad trojlodím	1767/68
Staré Město	čp. III/6 Lanerův dům	krov nad východním křídlem	1810/11
Staré Město	čp. III/7 Lanerův dům	krov nad severním křídlem	1813/14
Staré Město	čp. III/7 Lanerův dům	krov nad západním křídlem	1807/08
Staré Město	čp. III/7 Lanerův dům	krov schodišťového rizalitu	1807/08
Staré Město	čp. III/7 Lanerův dům	trám vynášející strop v jižní části západního křídla	1806/07
Staré Město	čp. III/7 Lanerův dům	trám vynášející strop v severozápadním nároží	1813/14
Staré Město	čp. III/46 špitál	krov nad střední částí	1576/77
Staré Město	čp. III/46 špitál	krov nad západní částí	1699/00
Staré Město	čp. III/46 špitál	krov nad východní částí	1749+
Staré Město	čp. III/47 předměstský dům	krov zadní části domu	1847/48
Staré Město	čp. III/70 předměstský dům	krov přední části domu	1848/49
Štěpnice	čp. IV/77 katolický dům	krov stodoly – druhotně použité trámy	1578/79?
Štěpnice	čp. IV/77 katolický dům	krov stodoly	1752/53
Štěpnice	čp. IV/86 panská sýpka	krov sýpky	1659/60
Štěpnice	čp. IV/93 panský dům	krov domu	1802/03
Štěpnice	čp. IV/96 panský dvůr	krov přední části domu	1837
Štěpnice	čp. IV/102 mlýn	krov domu	1816/17
Štěpnice	čp. IV/123 vdovské sídlo	krov domu	1841/42
Štěpnice	čp. IV/138 zámecký skleník	krov nad západní částí	1856
Studnice	kostel sv. Vojtěcha	krov nad presbyteriem	1516/17
Studnice	kostel sv. Vojtěcha	krov nad lodí	1516/17
Studnice	kostel sv. Vojtěcha	krov nad lodí – vazné trámy	1662/63
Studnice	kostel sv. Vojtěcha	krov věžičky	1902/03

DER BEITRAG DER DENDROCHRONOLOGIE ZUR ERKENNTNIS DER BAUDENKMÄLER DER STADT TELČ

In der Stadt Telč (Teltsch, Bez Jihlava [Iglau]) datierte man bislang dendrochronologisch 114 einzelne Holzkonstruktionen oder ihre zeitlich unterschiedlichen Änderungen sowie auch Reparaturen insgesamt von mehr als 50 unterschiedlichen Bauobjekten. In der überwiegenden Mehrheit handelt es sich um historisches Dachwerk, es gibt unter ihnen aber auch Proben aus den Deckenkonstruktionen (in zwei Fällen sogar samt den Einschubplatten), ferner aus der Holzterasse im St. Jakobs-Kirchenturm und von zwei Fragmenten gezimmerter Wände.

Die Sakralbauten zählen zu den Denkmälern, an denen man sehr deutlich die fortschreitende Konstruktionsbauentwicklung im Laufe der Geschichte verfolgen kann. In Telč wurden bislang der dendrochronologischen Untersuchung insgesamt vier Kirchen unterworfen, die fünfte ist die St. Adalbertskirche in der benachbarten Ortschaft Studnice. Ein sehr bedeutungsvoller und in der Region des böhmisch-mährischen Grenzgebietes bislang vereinzelter Direktbeweis der Gestalt einer hochmittelalterlichen Dachkonstruktion ist ein kleines Ensemble von fünf sekundär benutzten Gliedern, die im Presbyteriumsdachwerk der Muttergotteskirche in Telč – Staré Město (Alte Vorstadt) lokalisiert wurden (s. Abb. 4).

Die Dächer des Schlosses Telč sind aus mehreren Gründen merkwürdig. Während die architektonischen Formen der Renaissance sowie die dekorativen Details der gemauerten Bauteile aus den aus dem norditalienischem Milieu importierten Vorlagen herauskommen, die Dachformen (vor allem der schroffe Sparrenwinkel) entsprechen den rauen klimatischen Verhältnissen des Vorlandes des böhmisch-mährischen Hügellandes. Die Ergebnisse der dendrochronologischen Analysen einzelner Dachkonstruktionen bieten uns ein Detailbild der fortschreitenden Gestaltung und Ausdehnung des Schlossareals dar, und zwar nicht nur bei seinem Umbau zur aufwändigen Residenz Zacharias' von Neuhaus in der

zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts, sondern auch bei späteren Ergänzungen und der Bebauungsverdichtung im Schlosskomplex durch jüngere Bauten (s. Abb. 6-8).

Das repräsentative Ensemble der Bürgerhäuser um den Teltscher Marktplatz herum enthält Dachkonstruktionen aus verschiedenen Epochen und stellt für uns eine einzigartige Informationsquelle dazu dar, wie sich ihr Konstruktionsprinzip, also vor allem die Gestalt der stehenden und liegenden Stühle ihrer Längsbindung entwickelte (s. Schemen Abb. 11 und 12).

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Telč (Teltsch, Bez. Jihlava [Iglau]), Stadtansicht, Blick vom St. Jakobs-Kirchenturm ostwärts (Foto Jiří Bláha, 2003).

Abb. 2: Telč, Innenstadt, Haus Nr. 1/56. Detail der Stürzerdecke (1661+d) über dem Obergeschoss im Hoftrakt (Foto Jiří Bláha, 2008).

Abb. 3: Telč, Innenstadt, Haus Nr. 1/16. Detail einer Decke aus den sekundär verwendeten Balken über dem Hinterteil der Durchfahrt zum Hof (1607/1608d, Foto Jiří Bláha, 2008).

Abb. 4:

a – Telč, Staré Město (Alte Vorstadt), Muttergotteskirche, gegenwärtiges Presbyteriumsdachwerk (1820/1821d), Rekonstruktion der mittelalterlichen Dachstuhlgestalt (1388d);

b – Bilkov u Dačic (Bilkau b. Datschitz), Kirche d. hl. Johannes d. T., Dachstuhl über dem Schiff (1456/57d);

c – Telč, Innenstadt, St. Jakobskirche, Dachstuhl über dem zweischiffigen Langbau (1464/65d);

d – Telč, Studnice, St. Adalbertskirche, Dachstuhl über dem Schiff (1516/17d);

e – Telč, Studnice, St. Adalbertskirche, Presbyteriumsdachstuhl (1516/17d);

f – Telč, Innenstadt, Namen-Jesus-Kirche, Dachstühle über dem Schiff und dem Presbyterium zwischen den Türmen (1663/64d);

g – Telč, Podolí (Neue Vorstadt), Kirche d. hl. Anna, Dachstuhl über dem Schiff und Presbyterium (1695/96).

Abb. 5: Telč, Innenstadt, St. Jakobskirche, Dachstuhl über dem zweischiffigen Langbau (1464/65d, Foto Jiří Bláha 2008);

a – Unterfirststuhlwand der Längsbindung;

b – seitlicher Stuhl der Längsbindung.

Abb. 6: Telč, Schlossdächer, Ansicht vom Umlauf des St. Jakobs-Kirchenturms (Foto Jiří Bláha, 2003).

Abb. 7: Telč, Grundrisschema des Schlossareals. Grau – Dächer mit dendrochronologisch datierten Dachstühlen (Jiří Bláha und Tomáš Kyncl 1998–2008).

Abb. 8:

a – Uherčice (Ungarschitz, Bez. Znojmo [Znaim]), Schloss, Ostflügeldachstuhl (1539/40d);

b – Telč, Schloss, Dachstuhl über dem Flügel mit afrikanischen Sammlungen (1554/55d);

c – Telč, Schloss, Dachstuhl über dem verbindenden Arkadengang (1571/72d);

d – Telč, Innenstadt, Renaissance-Schlossspeicher, heute Nr. I/71, Dachwerk;

e – Telč, Štěpnice (Neue Vorstadt), Dachstuhl vom Herrenhaus (Witwensitz), heute Nr. IV/123 (1841/42d).

Abb. 9: Telč, Schloss, Dachstuhl über dem Zimmer der Gouvernante (1554/55d, Foto Jiří Bláha, 2003).

Abb. 10: Telč, Innenstadt, Lageplan. Grau – alle bislang dendrochronologisch datierten Dachstühle.

Abb. 11:

a – Telč, Innenstadt, Dachstuhl des Vorderhauses Nr. I/31, verschwunden um 2000;

b – Telč, Innenstadt, Dachstuhl des Hauses Nr. I/25 (1643+ d);

c – Telč, Innenstadt, Dachstuhl des Hauses Nr. I/50 (1764/65d);

d – Telč, Innenstadt, Dachstuhl des Hauses Nr. I/42 (1719/20d);

e – Telč, Innenstadt, Dachstuhl des Hinterhauses Nr. I/49 (1760/61d);

f – Telč, Innenstadt, Dachstuhl des Hinterhauses Nr. I/54 (1821/22d);

g – Telč, Innenstadt, Dachstuhl des Hinterhauses Nr. I/47 (1839/40d);

h – Telč, Innenstadt, Dachstuhl des Vorderhauses Nr. I/47 (1862/63d).

Abb. 12:

a – Telč, Innenstadt, Dachstuhl des Hauses Nr. I/51 (1626+ d);

b – Telč, Innenstadt, Dachstuhl des Vorderhauses Nr. I/54 (1762/63d);

c – Telč, Innenstadt, Dachstuhl des Hauses Nr. I/5 (1764/65d);

d – Telč, Innenstadt, Dachstuhl des Pfarrgebäudevorderteils Nr. I/4 (1783/84d);

e – Telč, Innenstadt, Dachstuhl des Hauses Nr. I/59 (1833/34d);

f – Telč, Staré Město (Alte Vorstadt), Dachstuhl des Hauses Nr. III/47 (1847/48d);

g – Telč, Staré Město, Dachstuhl des Hauses Nr. III/70 (1848/49d).

(Übersetzung J. Noll)